

**Sector Kinderopvang 2015:
feiten, cijfers & ontwikkelingen**

Voorwoord

Voorzichtige tekenen van stabilisatie; dit sectorbeeld komt naar voren in het benchmarkonderzoek onder 281 kinderopvangorganisaties met feiten, cijfers en ontwikkelingen uit 2014 en begin 2015. In 2016 laat de overheid een deel van de bezuinigingen weer terugvloeien in het budget voor kinderopvangtoeslag. Lichtpunten voor een sector die na jaren van reorganisaties, fusies, faillissementen en ontslagen toe is aan rust. Hoewel verwacht mag worden dat deze gelden een impuls zijn voor de sector, is nog onduidelijk hoe dit daadwerkelijk gaat uitwerken.

Het maatschappelijk belang van de kinderopvangsector is groot. Zo'n 3.000 ondernemingen, ongeveer 70.000 pedagogische medewerkers, circa 35.000 gastouders en grote aantallen uitzendkrachten, stagiaires en vrijwilligers brengen 645.000 kinderen uit 436.000 gezinnen de nieuwe vaardigheden bij die de 21^e eeuw vraagt. En maken het bovendien ouders mogelijk om werk en zorg te combineren. Daarbij ontwikkelen ondernemers op maat gesneden aanbod dat recht doet aan de behoeften van ouders en kinderen in de lokale omgeving. Ze zoeken nieuwe mogelijkheden, innoveren en werken aan lokaal maatwerk met onderwijs, peuterspeelzaalwerk en (jeugd)zorg. Met als resultaat volop diversiteit in de vormen van opvang.

Centraal in deze diversiteit staat de ontwikkeling van het kind. Nu en in de toekomst wordt er een beroep gedaan op meer facetten van het brein; naast het cognitieve deel komt er een groter accent te liggen op de ontwikkeling van emotionele vaardigheden van kinderen. De ontwikkeling hiervan begint al in de babyfase en gaat het hele leven door. Cruciaal om ook als kinderopvang nieuwe inzichten mee te nemen in het aanbod en de werkwijze. Daarom besteedt de sector veel aandacht aan het opleiden van medewerkers en verkennen we permanente educatie.

Daarnaast is er een kwaliteitskader in ontwikkeling om zichtbaar te maken wat er gebeurt op het gebied van onder meer de pedagogische kwaliteit en ruimte te laten voor ondernemerschap en de wensen van ouders. Dit kader vormt de basis voor het Nieuwe Toezicht waarin kwaliteitseisen voor dagopvang en buitenschoolse opvang worden herijkt en het toezicht op een nieuwe wijze vormgegeven.

Met dit Brancherapport Kinderopvang geven we de politiek en maatschappelijke stakeholders als ouders inzage in deze en andere (financiële) ontwikkelingen in de kinderopvangsector. De sector is in beweging en de eerste tekenen van stabilisatie zijn er. Toch is er nog een lange weg te gaan. Verder investeren is nodig om te zorgen dat kinderopvang structureel kan bijdragen aan de belangrijke vaardigheden die de kinderen van nu later hard nodig hebben. En om onze achterstand op andere Europese landen, waar veel meer in het jonge kind wordt geïnvesteerd, in te halen.

Voor nu wensen wij u veel inzicht en inspiratie bij het lezen van dit Brancherapport van de sector.

Leo Houwen
Voorzitter

Lex Staal
Directeur

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave.....	3
Leeswijzer	5
Samenvatting	6
1. Transparantie in de kinderopvangsector	8
2. Sectorbeeld.....	9
2.1 Omvang en samenstelling van de vraag naar kinderopvang	9
2.2 Samenstelling kinderopvangsector	11
2.3 Kwaliteit kinderopvang.....	15
2.4 Kinderopvang en samenwerking met externe partijen	16
2.5 Ontwikkelingen in en om de kinderopvangsector	17
3. Capaciteit.....	20
4. Financiën.....	25
4.1. Financiële positie	25
4.2. Balans	25
4.3. Resultatenrekening	27
4.4. Kengetallen.....	27
4.5 Conclusie financiën	31
5. Personeel	32
6. Kwaliteit	40
7. Gastouderopvang	42
Conclusies	47

Verantwoording benchmarkonderzoek.....	49
Bronnenlijst.....	50
Colofon	52

Leeswijzer

Het Brancherapport Kinderopvang 2015 behandelt diverse onderwerpen in de kinderopvangsector. Belangrijkste onderdelen zijn een weergave van de ontwikkelingen in en rondom de kinderopvangsector en de resultaten van het benchmarkonderzoek dat Brancheorganisatie Kinderopvang in samenwerking met het Waarborgfonds Kinderopvang & Kenniscentrum Ruimte-OK in 2015 heeft gehouden onder een groot aantal kinderopvangorganisaties.

Indeling document

Dit brancherapport bestaat uit verschillende hoofdstukken die een beeld van geven van ontwikkelingen in de sector en de stand van zaken bij kinderopvangorganisaties (de resultaten van het benchmarkonderzoek).

Hierbij gaat het o.a. over de volgende onderwerpen:

- Transparantie in de kinderopvangsector, de aanleiding voor dit brancherapport én ontwikkelingen die plaatsvinden in de kinderopvangsector óf externe ontwikkelingen die van invloed zijn op de kinderopvangsector. In hoofdstuk 1 is de aanleiding voor het transparantietraject weergegeven en in hoofdstuk 2 wordt nader ingegaan op ontwikkelingen in en rondom de kinderopvangsector.
- De resultaten uit het benchmarkonderzoek in de kinderopvangsector. De resultaten uit het benchmarkonderzoek worden weergegeven in de hoofdstukken op het gebied van capaciteit, financiën, personeel en kwaliteit. Nieuw is een hoofdstuk is over onderwerpen uit de gastouderopvang. In de laatste hoofdstukken zijn de verantwoording van het benchmarkonderzoek, bronnenlijst en colofon opgenomen.

Resultaten benchmarkonderzoek

De resultaten uit het benchmarkonderzoek zijn in verschillende hoofdstukken naar onderwerp weergegeven. In de diverse hoofdstukken zijn tabellen en grafieken opgenomen, die ontwikkelingen weergeven en trends signaleren. De tabellen en grafieken zijn voorzien van uitleg, zodat ontwikkelingen en trends kunnen worden geduid. De resultaten uit het benchmarkonderzoek worden in de hoofdstukken nader besproken en waar mogelijk worden verbanden met ontwikkelingen in de kinderopvangsector inzichtelijk gemaakt.

218 kinderopvangorganisaties hebben inbreng geleverd voor de benchmark, van 63 door het Waarborgfonds Kinderopvang & Kenniscentrum Ruimte-OK geborgde relaties zijn de financiële gegevens meegenomen. Dit is vergelijkbaar met het aantal organisaties dat vorig jaar inbreng heeft geleverd bij de benchmark. In het onderzoek zijn ook gastouderbureaus meegenomen.

Definities

In dit onderzoek zijn een aantal termen opgenomen die op meerdere wijzen uitlegbaar zijn.

Hieronder volgt een uiteenzetting van termen en hun definitie:

- Kinderopvang: in dit onderzoek zijn gegevens uitgevraagd over buitenschoolse opvang, dagopvang, gastouderopvang en peuterspeelzaalwerk.
- Grootteklasse: respondenten zijn op basis van omzetcijfers ingedeeld in drie groepen, de zogenaamde grootteklassen. De gehanteerde grootteklassen zijn: 0 tot 1 miljoen euro, 1 tot 3 miljoen euro en 3 miljoen euro of groter.
- Houder: eigenaar (zowel natuurlijke als rechtspersoon) van kinderopvanglocatie.

Samenvatting

In de periode juni tot en met september 2015 hebben Brancheorganisatie Kinderopvang en Waarborgfonds Kinderopvang een benchmarkonderzoek uitgevoerd. In totaal vulden 218 kinderopvangorganisaties het volledige benchmarkonderzoek in. Ook zijn voor het onderdeel financiën de gegevens van 63 door het Waarborgfonds Kinderopvang & Kenniscentrum Ruimte-OK geborgde kinderopvangorganisaties meegenomen. De resultaten staan samen met een analyse van de sector (sectorbeeld) in dit Brancherapport Kinderopvang.

Financiële situatie nog steeds precair

De economische crisis en de bezuinigingen op de kinderopvangtoeslag hadden de afgelopen jaren grote gevolgen voor de sector Kinderopvang. Ouders reageerden sterker op de bezuinigingen dan verwacht; sinds 2011 maken er zo'n 100.000 kinderen minder gebruik van kinderopvang. In 2013 is een stevige lobby ingezet om het bedrag dat meer is bezuinigd dan geraamd terug te ploegen in de sector. Dit heeft in 2014 geleid tot een intensivering van het budget met 100 miljoen euro. Naar verwachting zal in 2016 opnieuw € 290 miljoen extra beschikbaar komen aan Kinderopvangtoeslag voor ouders. Bovendien is € 60 miljoen extra beschikbaar aan gemeenten voor peuterspeelzaalwerk

Voor het eerst sinds 2011 zijn de eerste tekenen van stabilisatie in het gebruik van kinderopvang zichtbaar; het aantal kinderen is licht toegenomen. Het aantal uren kinderopvang per kind neemt echter nog steeds af. De financiële situatie van kinderopvangorganisaties, hoewel in 2014 minder slecht dan in 2013, blijft daardoor precair. Met name door reorganisaties die kinderopvangorganisaties genoodzaakt zijn door te voeren, is het personeelsverloop negatief: er verlaten gemiddeld vijf FTE meer een kinderopvangorganisatie dan dat er instromen. Ook werd in 2014 een groot aantal faillissementen geregistreerd. Dit beeld is in de eerste twee kwartalen van 2015 iets verbeterd maar nog steeds zorgelijk.

Financierbaarheid onder druk

Het aanhoudende zware weer voor kinderopvangorganisaties komt ook naar voren uit de financiële cijfers in het benchmarkonderzoek. Organisaties hebben goed ingespeeld op de vraaguitval door de uitgaven aan personeelskosten en huisvesting te verminderen naar respectievelijk 69% en 17% van de totale bedrijfskosten. Aan de normen voor solvabiliteit en rentabiliteit voldoen zij echter nog steeds niet.

De gemiddelde solvabiliteit is in 2014 met 12,4% weliswaar hoger dan in 2013, maar nog altijd onder de streefwaarde van 20%. De rentabiliteit is met 0,73% ook precair te noemen. De gemiddelde liquiditeit is met 1,7 hoger dan de streefwaarde één. Desondanks is er een grote groep organisaties (bijna de helft van de respondenten op het onderdeel Financiën) die niet voldoet aan de streefwaarde van 1 aan liquiditeit. De financierbaarheid van de sector en hiermee ook ruimte voor investeringen, staan dan ook onder druk. Dat terwijl van de sector de komende jaren juist verwacht zal worden te investeren in de samenwerking met bijvoorbeeld onderwijs (vorming Brede Scholen en IKC's), harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang en versterking van de kwaliteit.

Aandacht voor kwaliteit

De kwaliteit van kinderopvang wordt voor een groot deel bepaald door de medewerkers. Ongeveer een derde van de pedagogisch medewerkers heeft een beroepsopleiding die hoger is dan de SPW-3 of gelijkwaardig. Dit is belangrijk voor de diversiteit in het personeelsbestand. Dit aandeel is licht gestegen ten opzichte van voorgaande jaren. Ook is het aandeel locatiemanagers met een hbo-opleiding hoog: gemiddeld 72% van de locatiemanagers beschikt over een hbo-diploma of hoger.

Kinderopvangorganisaties zetten verschillende instrumenten in om kwaliteit en tevredenheid te meten. Eén van de manieren om hier invulling aan te geven is het hanteren van een kwaliteitsmanagementsysteem en dit te certificeren. Gemiddeld is 28% van de kinderopvangorganisaties gecertificeerd. HKZ en ISO komen daarbij het meest voor.

Gastouderopvang is een belangrijk onderdeel van kinderopvang. Opvallend is dat veel gastouders een opleidingsniveau hebben dat hoger is dan de wettelijke vereisten. Het aandeel gastouders dat gebruik maakt van de Regeling dienstverlening aan huis is juist weer klein. Veel gastouderopvang vindt dan ook plaats bij gastouders thuis.

Een gastouder is gemiddeld met 3,2 dag per week actief in de gastouderopvang. Verschillende kinderen maken dan ook gebruik van één en dezelfde gastouder: gemiddeld 4 kinderen (afgerond) per gastouder.

Stabiel langetermijnperspectief noodzakelijk

In 2016 investeert het kabinet 60 miljoen euro aan peutervoorzieningen. Het budget voor kinderopvangtoeslag wordt met 290 miljoen euro geïntensiveerd, waardoor een deel van het teveel bezuinigde budget weer terug vloeit naar kinderopvang. De sector verwelkomt deze stappen en hoopt dat dit de kinderopvang in een meer een stabiele fase brengt. Dat kinderopvang voor ouders goedkoper wordt biedt goede perspectieven. Immers de voorbije jaren bleek de prijs zeer bepalend voor ouders in hun keuze voor kinderopvang. Tegelijkertijd laat de sterke reactie van ouders op de bezuinigingen zien hoe moeilijk de gevolgen van ingrepen in de toeslag te voorspellen zijn.

Op de terreinen van financiering, kwaliteit en toezicht & handhaving zijn grote beleidswijzigingen in voorbereiding, waarvan de concrete betekenis voor ondernemers en medewerkers in de sector vooralsnog ongewis is. Het is dan ook van belang dat er op politiek niveau een duidelijk en stabiel langetermijnperspectief komt over de plaats van de kinderopvang in de voorzieningen van kinderen en de financiering daarvan. Zo kan de sector werken aan herstel en financiële stabiliteit.

Toekomst van kinderen

Midden in deze uitdagende tijden, blijft de kinderopvangsector continu werken aan innovatie en versterking van de kwaliteit. Organisaties zijn tot het uiterste gegaan om het voorzieningenniveau in het belang van ouders en kinderen op peil te houden. Zij spelen in op de wensen van ouders voor flexibiliteit en verbreding van dienstverlening en bieden lokaal maatwerk door samen te werken in de keten rondom het kind. De samenwerking tussen individuele kinderopvangorganisaties en basisscholen of schoolbesturen wordt steeds verder verstevigd, het aantal Brede Scholen en Integrale Kind Centra blijft toenemen. Sectorbreed wordt er gewerkt aan het kwaliteitskader en educatie van pedagogische medewerkers. Zo blijven ondernemers werken aan de toekomst van kinderen.

1. Transparantie in de kinderopvangsector

Aanleiding transparantietraject

De kinderopvangsector maakte tot 2010 een sterke groei door. De invoering van de Wet kinderopvang, een gunstig economisch tijden en het toenmalige overheidsbeleid hadden grote invloed hierop. Ondernemers breidden de capaciteit fors uit en brachten wachtlijsten terug. Deze groei leidde tot veel nieuwe toetreders in de markt voor kinderopvang en een sterke diversiteit aan kinderopvangorganisaties. Daarnaast ging veel aandacht uit naar verdere verhoging van kwaliteit en professionaliteit in de sector.

Ook nu er sprake is van lastige tijden voor de kinderopvangsector, blijft de focus van ondernemers onverminderd bij verdere professionalisering en verhoging van de kwaliteit. Er is al veel bereikt, zoals de invoering van de governance code kinderopvang. De onderzoeken naar de kwaliteit van kinderopvang door het Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (NCKO) en het internationale onderzoek van het Kohnstamm-instituut naar de kwaliteit van gastouderopvang laten positieve resultaten zien.

Maatschappelijke belangstelling

De kern van het werk in de kinderopvang vraagt een sterk ontwikkeld kwaliteitsbewustzijn, want ouders en kinderen - en daarmee de maatschappij - hebben een groot belang bij goede kinderopvang. Stakeholders, ouders en politiek hebben baat bij inzicht in deze en andere ontwikkelingen in en rondom de sector. Transparantie is dan ook een belangrijk begrip in de kinderopvangsector. Omdat de kern van het werk een sterk ontwikkeld kwaliteitsbewustzijn vraagt. De grote beleidsmatige wijzigingen die op dit moment in voorbereiding zijn bij overheid en maatschappelijke stakeholders, op onder andere de terreinen van financiering, kwaliteit, harmonisatie en toezicht, zullen dit naar verwachting in de toekomst nog verder versterken. Aandachtspunt hierbij dat alle plannen voor kwaliteitsverhoging tot meer kosten leiden en daarmee ultimo verhoging van de prijs voor ouders betekenen. Dit brengt een risico met zich mee voor de financiële toegankelijkheid voor ouders.

Met dit Brancherapport Kinderopvang 2015 geeft Brancheorganisatie Kinderopvang inzicht in de ontwikkelingen in de kinderopvangsector. Aan de hand van een overzicht van ontwikkelingen en gegevens op het gebied van financiën, personeel en kwaliteit wordt de lezer meegenomen in wat de sector bezig houdt. Hiermee geven we, na het eerste rapport in 2013 en het tweede in 2014, opnieuw invulling aan transparantie en maatschappelijke verantwoording.

Toekomst

Brancheorganisatie Kinderopvang heeft de ambitie om transparantie een vaste plek te geven in de sector. Hiermee beantwoordt Brancheorganisatie Kinderopvang de maatschappelijke belangstelling voor onze sector. Veel kinderopvangorganisaties werken aan deze ambitie mee. Daarbij kunnen nieuwe en innovatieve vormen van maatschappelijke verantwoording, informatiedeling en benchmarking een onderdeel zijn.

2. Sectorbeeld

Waar de sector de afgelopen jaren te maken had met krimp en zware marktomstandigheden (waaronder een groot aantal faillissementen), zijn er voorzichtige tekenen van stabilisatie en soms ook licht herstel. De Rijksoverheid intensiveert het budget voor kinderopvangtoeslag, waardoor een deel van het (teveel) bezuinigde bedrag via de ouders terugvloeit naar de sector. Hoe dit precies zal uitpakken is echter nog niet bekend. Lichtpunten die van belang zijn voor verder herstel en stabiliteit in een belangrijke maatschappelijke sector die toe is aan rust en stabiliteit.

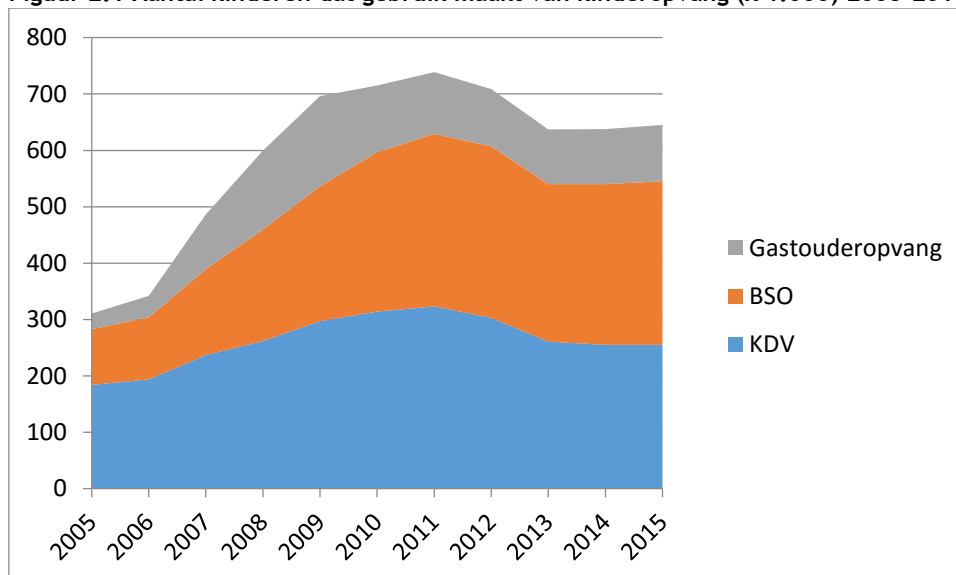
2.1 Omvang en samenstelling van de vraag naar kinderopvang

Aantal kinderen en huishoudens in de kinderopvang

In 2015 maken 645.000 kinderen uit 436.000 huishoudens gebruik van een vorm van kinderopvang. In totaal gaat het om 27% van de kinderen in de leeftijd van 0 tot 13 jaar. Van dagopvang maakt 43% van de kinderen van 0 tot 4 jaar gebruik, van buitenschoolse opvang 20% van de kinderen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar.

In de cijfers van het gebruik van kinderopvang zijn de eerste tekenen van stabiliteit zichtbaar, na jaren van sterke krimp. Bij de buitenschoolse opvang is het gebruik zelfs licht toegenomen. Een lichtpunt voor een sector die zich gedurende een aantal moeilijke jaren staande wist te houden.

Figuur 2.1 Aantal kinderen dat gebruik maakt van kinderopvang (x 1.000) 2005-2015*

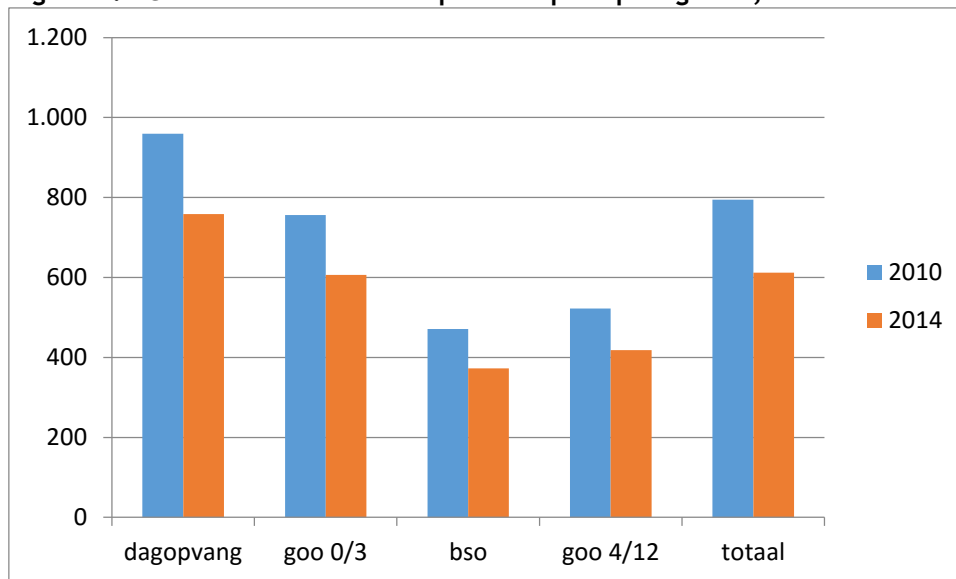

Bron: ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, bewerking Brancheorganisatie Kinderopvang

* 2015 is deels een raming

Het aantal kinderen dat gebruik maakt van kinderopvang is de afgelopen jaren gedaald. In 2015 is dit aantal tot een stabiel niveau gekomen, waarbij er voor buitenschoolse opvang een beperkte groei van het aantal kinderen is.

Figuur 2.2 Gemiddeld aantal uren per kind per opvangsoort, 2010 en 2014

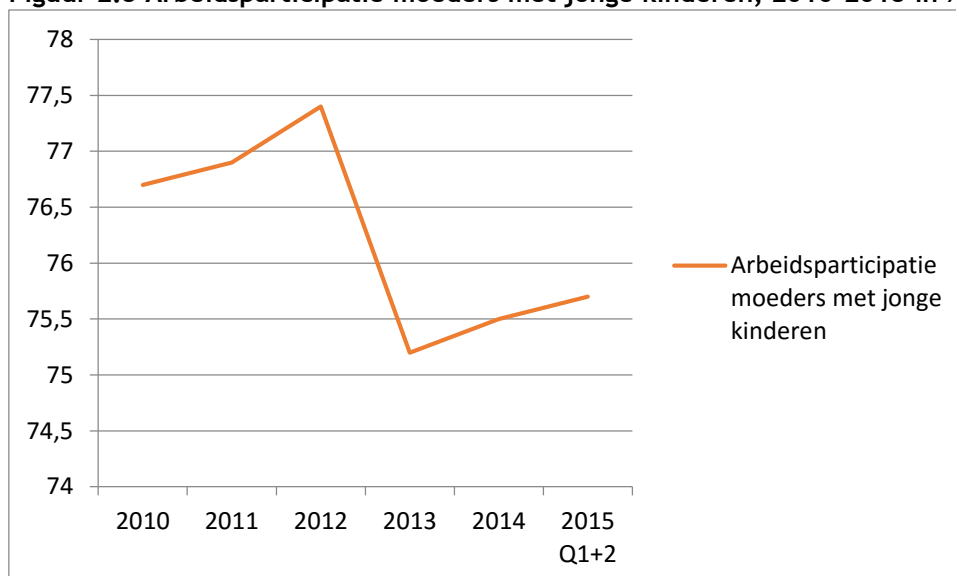

Bron: CBS.

Het gemiddeld aantal uren kinderopvang voor alle soorten ligt in 2014 op ongeveer 600 uur. Dit is gemiddeld zo'n 200 uur minder dan in 2010. Met name in de dagopvang is het gemiddeld aantal uren per kind fors gedaald.

Van alle opvangsoorten blijft het gebruik van dagopvang het hoogst. Dit komt doordat relatief veel jonge kinderen van deze voorziening gebruik maken en omdat deze opvang voor de hele dag bedoeld is er ook meer uren worden gebruikt dan andere opvangsoorten.

Figuur 2.3 Arbeidsparticipatie moeders met jonge kinderen, 2010-2015 in %

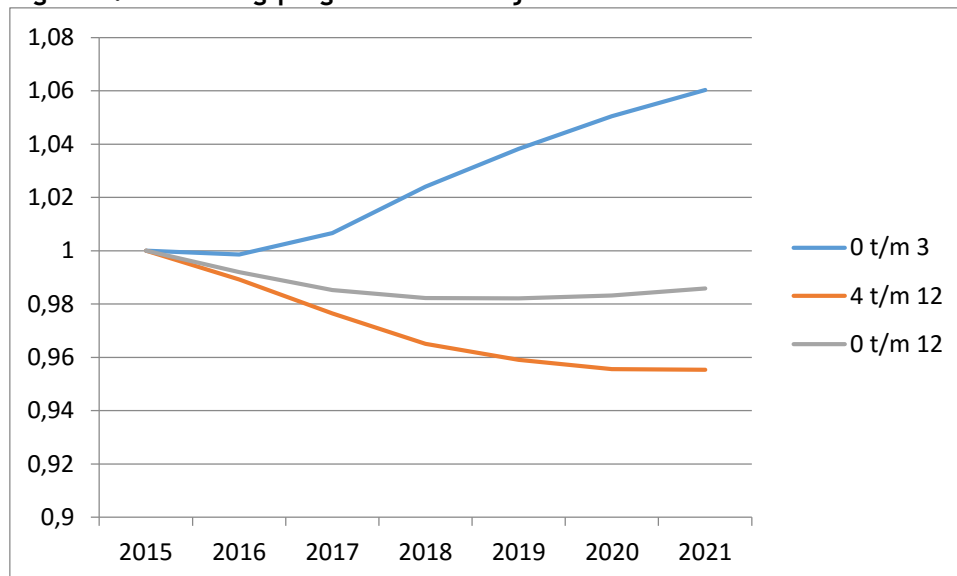
Bron: ministerie van SZW/CBS.

De arbeidsparticipatie van moeders met jonge kinderen is gedaald tussen 2012 en 2014. Sinds 2014 is er sprake van een lichte stijging van de arbeidsparticipatie, maar dit komt nog niet op het niveau van 2011/2012. De arbeidsparticipatie van moeders met jonge kinderen blijkt gevoelig voor het beleid ten aanzien van de kinderopvangtoeslag en beweegt mee met de bezuinigingen op het budget voor de toeslag en het weer terugvloeiën van een deel van de bezuinigingen. Het CPB geeft aan dat op basis van nieuwe inzichten ouders sterker met hun gedrag reageren op (wijzigingen in) de prijs van kinderopvang dan eerder werd gedacht (zie o.a. CPB, november 2014, SZW april 2015).

Ontwikkelingen bevolkingssamenstelling

Bevolkingskrimp en ontgroening is al een aantal jaren een belangrijk thema in overheidsbeleid. Niet alleen de bevolking neemt af, ook het aantal kinderen neemt de komende jaren volgens prognoses af.

Figuur 2.4 Bevolkingsprognose 0 t/m 12 jaar 2015-2021

Bron: CBS.

In bovenstaande grafiek is 2015 100%. De grafiek laat de toe- en afname van de verschillende leeftijdsgroepen in procenten zien ten opzichte van peiljaar 2015. Het aantal kinderen van 4 tot en met 12 jaar neemt af, terwijl het aantal jongere kinderen licht toeneemt. Voor een deel heeft dit te maken met de na-ijleffecten van de economische crisis: ouders hebben het krijgen van kinderen uitgesteld in afwachting van financieel betere tijden. Daardoor is er een kleiner aantal geboortes en treedt een cohorteffect op in latere leeftijden; ook die leeftijdsgroepen dalen gedurende een bepaalde periode.

Over de gehele linie daalt het aantal kinderen van 0 tot en met 12 jaar gedurende de periode 2015 tot en met 2021.

Voor de kinderopvang betekent de daling van het aantal kinderen dat er minder (potentiële) markt is. Met name in krimpgebieden leidt een daling van het aantal kinderen in gevallen ook tot vermindering van de capaciteit aan kinderopvang. Dat heeft gevolgen voor de keuzemogelijkheden van ouders. Gastouderopvang is in krimpgebieden dan ook extra belangrijk, omdat het een alternatief kan zijn voor het verdwijnen van kindcentra.

Een betere toegankelijkheid van de kinderopvang leidt ertoe dat meer kinderen gebruik kunnen maken van kwalitatief goede voorzieningen die voor hen tot betere kansen in hun ontwikkeling leiden.

2.2 Samenstelling kinderopvangsector

Samenstelling sector

De kinderopvangsector in Nederland werkt volgens de eisen van de Wet kinderopvang. De wet maakt daarbij onderscheid tussen vier verschillende vormen:

- Dagopvang (in de regel voor nul tot vierjarigen);
- Buitenschoolse opvang (vanaf schoolgaande leeftijd tot aanvang van de middelbare school);
- Gastouderopvang (voor alle leeftijden tot aanvang van de middelbare school);
- Peuterspeelzaalwerk (voor twee- en driejarigen als voorbereiding op de basisschool).

Kinderopvangorganisaties bieden verschillende vormen van kinderopvang aan. Sommige organisaties specialiseren zich in een bepaalde vorm, andere organisaties bieden meerdere of alle vormen van kinderopvang aan.

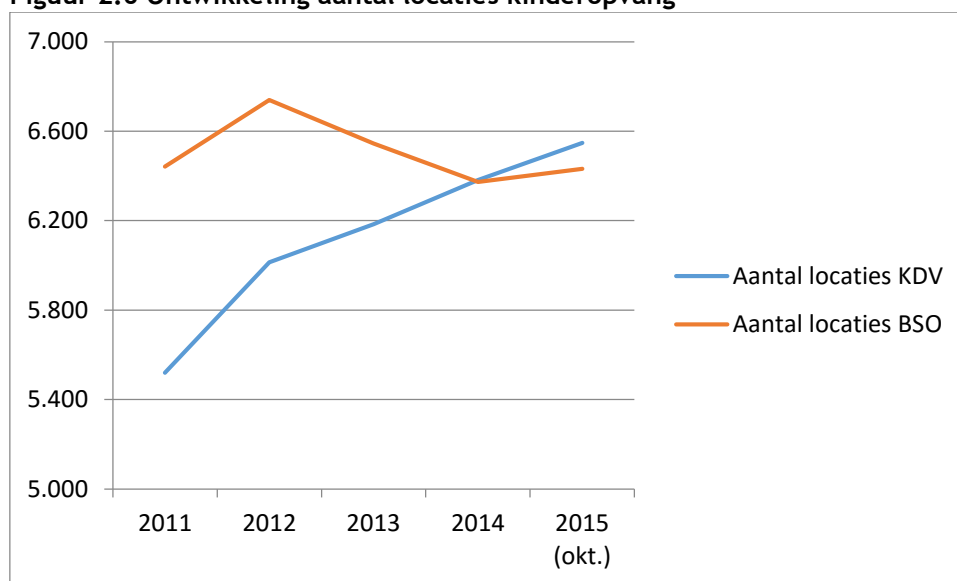
De sector is landelijk goed vertegenwoordigd, in de meeste dorpen en steden is een ruime keus aan kinderopvang en mogelijkheden voor gastouderopvang. Landelijk gezien is dit beeld als volgt.

Figuur 2.5 Aantal locaties voor kinderopvang en aantal gastouderbureaus (oktober 2015)

Aantal locaties dagopvang	6.547
Aantal locaties buitenschoolse opvang	6.432
Aantal locaties gastouderopvang	34.844
Aantal gastouderbureaus	722
Aantal peuterspeelzalen	2.573

Bron: Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen, analyse Brancheorganisatie Kinderopvang op basis van data 7 oktober 2015.

Figuur 2.6 Ontwikkeling aantal locaties kinderopvang

Bron: Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen, analyse Brancheorganisatie Kinderopvang op basis van data 7 oktober 2015.

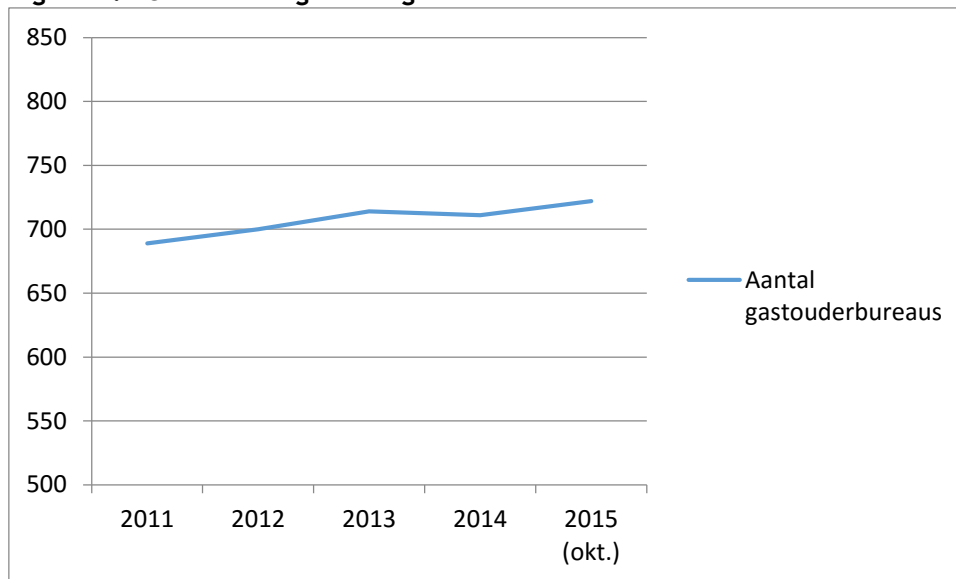
Het aantal locaties voor buitenschoolse opvang stabiliseert zich na twee jaar van daling en laat over 2015 zelfs een lichte groei zien. Bij de dagopvang is een toename van het aantal locaties te zien, vooral veroorzaakt door de voortgaande harmonisatie van dagopvang en peuterspeelzaalwerk. Daarbij worden peuterspeelzalen omgevormd tot locaties voor dagopvang, zodat ouders (die daarvoor in aanmerking komen) ook van kinderopvangtoeslag gebruik kunnen maken. Hierdoor verschuiven kinderen van opvangvoorziening, terwijl er feitelijk niet meer van dagopvang gebruik wordt gemaakt.

Harmonisatie kinderopvang/peuterspeelzaalwerk nader belicht

Sinds een aantal jaren worden peuterspeelzaalwerk en dagopvang (beter bekend als voorschoolse voorzieningen) steeds meer geharmoniseerd. Ook op landelijk niveau zijn daar stappen toe gezet. In ongeveer 25% van de gemeenten zijn peuterspeelzaalwerk en dagopvang al geharmoniseerd. In deze gemeenten voldoen de voorschoolse voorzieningen aan de strengste eisen: de kwaliteitseisen voor dagopvang. Zo kunnen ouders ook gebruik maken van kinderopvangtoeslag, indien zij daarvoor in aanmerking komen. Voor gemeenten is deze optie een kostenbesparing; zij hoeven geen ouderbijdrage te betalen voor ouders die in aanmerking komen voor kinderopvangtoeslag.

In de praktijk komt het erop neer dat met harmonisatie peuterspeelzalen worden omgevormd tot locaties voor dagopvang. Omgevormde peuterspeelzalen verzorgen dan peuterwerk of peuteropvang, voor zowel ouders die in aanmerking komen voor kinderopvangtoeslag als voor ouders die hiervoor niet in aanmerking komen.

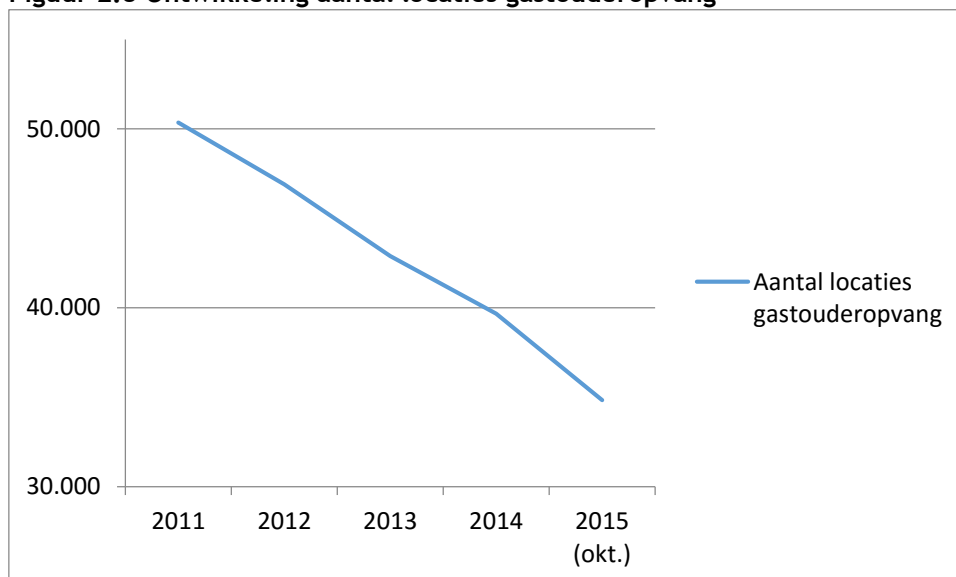
Figuur 2.7 Ontwikkeling aantal gastouderbureaus

Bron: Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen, analyse Brancheorganisatie Kinderopvang op basis van data 7 oktober 2015.

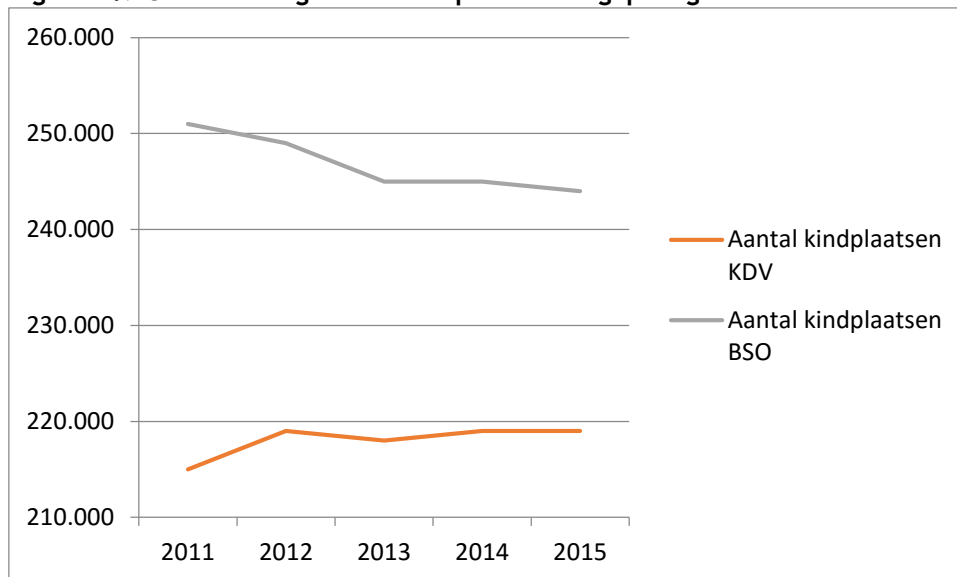
Het aantal gastouderbureaus laat het laatste jaar een lichte stijging zien. Deze stijging is opvallend, omdat er tussen 2013 en 2014 sprake was van een lichte daling van het aantal gastouderbureaus. Het aantal locaties gastouderopvang daalt sinds 2011 onophoudelijk, zoals in onderstaande grafiek is weergegeven.

Figuur 2.8 Ontwikkeling aantal locaties gastouderopvang

Bron: Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen, analyse Brancheorganisatie Kinderopvang op basis van data 7 oktober 2015.

Figuur 2.9 Ontwikkeling aantal kindplaatsen dagopvang en buitenschoolse opvang

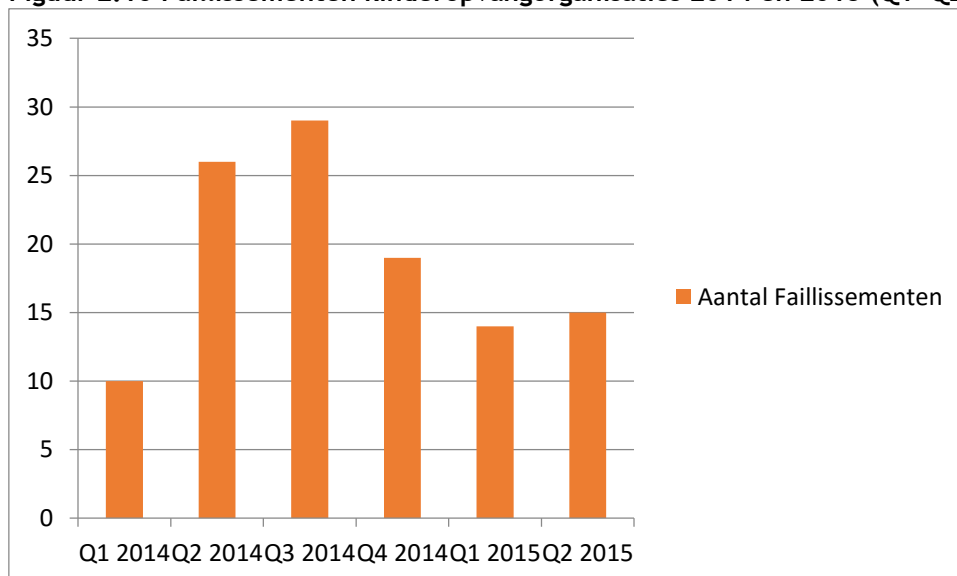

Bron: Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen, analyse Brancheorganisatie Kinderopvang op basis van data 7 oktober 2015.

Het aantal kindplaatsen dagopvang is op een gelijk niveau gebleven de afgelopen jaren (circa 219.000 kindplaatsen), terwijl het aantal kindplaatsen buitenschoolse opvang daalt (in totaal 9.000 kindplaatsen gedaald ten opzichte van 2011).

De stabiliteit van het aantal kindplaatsen in de dagopvang wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de omvorming van peuterspeelzalen tot locaties voor dagopvang.

Figuur 2.10 Faillissementen kinderopvangorganisaties 2014 en 2015 (Q1+Q2)

Bron: CBS.

In 2014 steeg het aantal faillissementen. Met name in het tweede en derde kwartaal van 2014 gingen meer kinderopvangorganisaties dan gemiddeld failliet. In de eerste kwartalen van 2015 daalde het aantal faillissementen tot een meer stabiel niveau. Het aantal faillissementen is hiermee nog niet op het oorspronkelijke niveau van voor 2013.

2.3 Kwaliteit kinderopvang

Kwaliteitskader en Het Nieuwe Toezicht

Op initiatief van Brancheorganisatie Kinderopvang is een kwaliteitskader in ontwikkeling. Dit kwaliteitskader heeft tot doel kwaliteit zichtbaar te maken en ruimte te laten voor ondernemerschap en wensen van ouders. De sector wordt zo transparanter en de regeldruk vermindert.

Het kader zoomt daarbij in op: pedagogische kwaliteit, veiligheid, ouderperspectief en betrouwbaarheid.

Dit in ontwikkeling zijnde kwaliteitskader biedt op verschillende vlakken een goede basis voor Het Nieuwe Toezicht. Elementen uit het kwaliteitskader zijn ingebracht in het traject van Het Nieuwe Toezicht. Brancheorganisatie Kinderopvang participeert als vertegenwoordiger van kinderopvangorganisaties en expert op het gebied van kinderopvang in het traject van Het Nieuwe Toezicht. Binnen dit traject worden kwaliteitseisen voor dagopvang en buitenschoolse opvang herijkt en wordt het toezicht op een nieuwe wijze vormgegeven. De pedagogische kwaliteit staat hierbij centraal.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft een voorstel met betrekking tot de herijking van de kwaliteitseisen gedaan aan partijen die betrokken zijn bij kinderopvang. Na intensief overleg besloten een aantal partners (Brancheorganisatie Kinderopvang, oudervertegenwoordigers en vakbonden) een alternatief voorstel te formuleren. Dit alternatieve voorstel is in november 2015 aan minister Asscher gepresenteerd.

Ontwikkelingen gastouderopvang

Gastouderopvang hoort thuis in het spectrum van de Wet kinderopvang. Voor gastouderopvang gelden dezelfde ontwikkelingsdoelen als voor andere vormen van kinderopvang. De sector wil een professionele, betrouwbare partner zijn voor ouders, waar veel praktische kennis over het vroege vormingstraject van het kind voorhanden is en aan de opvangwensen en -behoeften van ouder en kind tegemoet gekomen wordt. In dat verband is het wenselijk dat het aanbod breed is en blijft, zodat de ouder een bij het gezin en kind passende vorm kan kiezen.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft onderzoek gedaan naar gastouderopvang in West-Europa en het onderzoek 'Gastouder in beeld' uit laten voeren. Ook is er, in navolging van dagopvang en buitenschoolse opvang, een vergelijkbaar pedagogisch meetinstrument voor de gastouderopvang ontwikkeld. In 2016 wordt door het NCKO de eerste meting worden uitgevoerd. Kennis en inzichten vanuit deze trajecten en onderzoeken worden ingezet voor kwaliteitsverbetering en verdere professionalisering van de gastouderopvang.

HKZ-certificering

HKZ is een kwaliteitsmanagementsysteem voor onder andere kinderopvang. Indien een kinderopvangorganisatie HKZ-gecertificeerd is, voldoet deze aan een aantal, in schema's vastgelegde, normen waarbij toetsing plaatsvindt door een externe auditor.

In 2014 is in overleg met de Stichting HKZ, onderdeel van NEN, overeengekomen de komende jaren te kiezen voor een jaarlijkse toetsing van de normen binnen het schema door een werkgroep van kinderopvangondernemers. Dit heeft te maken met een eventuele keuze voor een keurmerk voor de branche kinderopvang waar proceskwaliteit onderdeel van uit zou kunnen maken. Dit zal de komende jaren uitgekristalliseerd worden en mogelijk vorm krijgen.

In 2015 is de ISO norm 9001 herzien, waarbij de HKZ-normen in alle schema's worden aangepast.

Voor- en Vroegschoolse Educatie en afspraken G37/G86

Vanuit onderwijsachterstandenbeleid heeft het Rijk voor de periode 2012 tot eind 2015 extra middelen ter beschikking gesteld om de kwaliteit van voor-en vroegschoolse educatie te verhogen. Organisaties binnen de G37-gemeenten zijn druk bezig met het in de praktijk brengen van de bestuursafspraken (het verhogen van het taalniveau van pedagogisch medewerkers binnen de VVE, de inzet van hbo'ers, opbrengstgericht werken en ouderbetrokkenheid) die tussen het Rijk en de betreffende gemeenten zijn gemaakt.

De 86 daaropvolgende gemeenten ontvangen sinds eind 2013 een financiële bijdrage van het Rijk om het verhoogde taalniveau voor VVE-instellingen te introduceren. Afgelopen zomer maakte

staatssecretaris Dekker van OC&W bekend dat de huidige bekostigingssystematiek voor VVE met in ieder geval een jaar wordt verlengd. Dit betekent dat organisaties binnen de G37 nog een extra jaar krijgen om te werken aan de bovengenoemde bestuursafspraken en dat organisaties binnen de G86 nog een jaar kunnen inzetten op verhoging taalniveau vanuit stimuleringsmaatregelen van het Rijk.

In 2017 zal een herverdeling van de middelen plaatsvinden en zal het beleid worden geëvalueerd. Naar verwachting zullen op termijn de verhoogde taaleisen voor VVE-locaties voor alle gemeenten gaan gelden. Hierbij zal een overgangstermijn in acht worden genomen. Brancheorganisatie Kinderopvang voert een ondersteuningstraject uit voor kinderopvangorganisaties en peuterspeelzalen die binnen deze gemeenten invulling geven aan de bestuursafspraken en het verhogen van het taalniveau.

Opleiding en scholing

Brancheorganisatie Kinderopvang vindt het belangrijk dat werkenden in de kinderopvang over de juiste kennis en vaardigheden beschikken om hun werkzaamheden optimaal te kunnen verrichten. De basis daarvoor ligt bij een goede beroepsopleiding. Via onze bestuurlijke vertegenwoordiging in Calibris, het kenniscentrum voor zorg, welzijn en sport, zorgen we ervoor dat de inhoud van de opleidingen tot Pedagogisch Werker (niveau 3 en 4) zo goed mogelijk aansluiten bij de wensen vanuit het werkveld.

In de cao Kinderopvang zijn opleidingen opgenomen die kwalificeren voor de functie van pedagogisch medewerker en gastouder in loondienst. Samen met de vakbonden bewaken we dat die kwalificatie-eisen recht doen aan de gewenste kwaliteit in de kinderopvang.

Via het sociaal fonds FCB initieert Brancheorganisatie Kinderopvang activiteiten gericht op scholing en ontwikkeling van werkenden in de kinderopvang. Het afgelopen jaar zijn via FCB diverse trainingen en leergangen voor kinderopvangorganisaties aangeboden en is verder vormgegeven aan de subsidieregeling Scholing in Kinderopvang. Daarnaast is er een sectorplan waardoor werkgevers de mogelijkheid hebben om extra te investeren in de loopbaan en kwaliteit van medewerkers. Van deze mogelijkheid wordt binnen de sector kinderopvang goed gebruik gemaakt. Het lijkt erop dat de doelstellingen worden gerealiseerd waarbij wordt opgemerkt dat er een aantal doelstellingen naar boven zijn bijgesteld.

2.4 Kinderopvang en samenwerking

Algemeen

Op lokaal niveau werken kinderopvangorganisaties nauw samen met onder andere het onderwijs, welzijnsorganisaties, het Centrum voor Jeugd en Gezin, gemeenten, peuterspeelzalen en sportverenigingen. Nu ook de jeugdzorg transformeert en de betrokkenheid van kinderopvang in de keten van jeugdzorg steeds groter wordt, is ook deze sector een steeds belangrijker partner geworden voor kinderopvangorganisaties en zien we daar al de eerste voorbeelden van in de praktijk.

Elke samenwerking is uniek en vormgegeven op basis van lokaal maatwerk. Kinderopvangorganisaties zijn druk in de weer om samenwerking vorm te geven volgens de wensen van ouders en kinderen en de samenwerking in te passen in het lokale speelveld. Het gaat om de inhoud, niet om de vorm. Dit versterkt de dynamiek in de sector.

Samenwerking met het onderwijs

Eén van de belangrijkste samenwerkingspartners voor de kinderopvangsector is het onderwijs. Samenwerking wordt op velerlei manieren vormgegeven: van inhoudelijke samenwerking via een informele structuur, tot een dagarrangement voor kinderen en via Brede School-ontwikkeling tot volledig samengaan in één organisatie. Als éénheid in verscheidenheid staat in de sector het belang van het kind voorop. Vertrekpunt is altijd de versterking van het netwerk rondom het kind.

Alle verschijningsvormen van samenwerking met het onderwijs namen de afgelopen jaren een hoge vlucht. Ook in getalsmatig opzicht is deze ontwikkeling duidelijk terug te zien. Zo is het aantal Brede Scholen fors toegenomen, van circa 1.100 Brede Scholen in 2009 tot circa 2.500 Brede

Scholen in 2015¹. In 2013 lag het aantal Integrale Kindcentra (IKC's) op 353², naar schatting is dit aantal inmiddels opgelopen tot circa 500.

De afgelopen jaren werd de ontwikkeling van Brede Scholen en Integrale Kindcentra ondersteund door het Landelijk Steunpunt Brede Scholen (LSBS). Brancheorganisatie Kinderopvang en de PO-Raad werkten ook samen in het LSBS. Nu de Brede School- en IKC-ontwikkeling ruimschoots op weg is, hebben de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de subsidie aan het LSBS stopgezet. Daarmee is het LSBS per 1 oktober jongstleden gestopt.

Kindcentra 2020

Het initiatief, dat Integrale Kindcentra centraal stelt, past in de trend waarin ondernemers steeds meer vormen van opvang ontwikkelen. Zo sluiten zij aan op de vraag van ouders voor maatwerk zodat het aanbod goed aansluit op de ontwikkeling van hun kinderen en past bij de lokale omgeving. De branche pleit voor het wegnemen van eventuele wettelijke beperkingen die samenwerking tussen partijen belemmert, maar wil geen separaat wettelijk keurslijf voor één van de kinderopvangvormen. Het gaat de brancheorganisatie om de inhoud van kinderopvang en niet om de vorm.

Samenwerking met jeugdzorg

Door de transformatie van de jeugdzorg is de rol van kinderopvang in de jeugdzorgketen verder geborgd. Kinderopvangorganisaties zijn op lokaal niveau betrokken in jeugdzorgarrangementen. Ook worden op veel plekken afspraken gemaakt tussen jeugdzorgorganisaties, gemeenten, onderwijs en kinderopvang over samenwerking op het gebied van jeugdzorg. Maatschappelijk ondernemerschap en het welzijn van kinderen gaan hiermee hand in hand.

2.5 Ontwikkelingen in en om de kinderopvangsector

Directe Financiering

Het kabinet heeft besloten om plannen voor een nieuw financieringsstelsel in de kinderopvang verder uit te werken en te verkennen. In deze plannen wordt de kinderopvangtoeslag omgezet in een financieringsstroom vanuit de Rijksoverheid (via uitvoeringsorganisatie DUO) naar de kinderopvangorganisatie. Daarbij wordt van de ouder ook een andere rol dan in het huidige systeem verwacht. Kinderopvangorganisaties hebben hun zorgen bij deze plannen. Verwacht wordt dat het systeem administratieve lasten en kosten met zich meebrengt en in de praktijk niet de gewenste versimpeling oplevert.

Verschillende belangenorganisaties (waaronder ouderorganisaties, Brancheorganisatie Kinderopvang en vakbond FNV) hebben ook hun zorgen geuit over dit voorgestelde systeem met als gevolg dat de sector betrokken is bij de uitwerking van de voorstellen.

Harmonisatie peuterspeelzaalwerk en dagopvang

Het kabinet is voornemens om de kwaliteitseisen en financiering van voorschoolse voorzieningen voor werkende, studerende en/of in arbeidsmarkt re-integrerende ouders te harmoniseren. Hiertoe zijn al de eerste stappen in de kwaliteitseisen gezet: de groepsgroottes en beroepskracht-kindratio zijn al geharmoniseerd. Andere kwaliteitseisen zullen op een later tijdstip worden geharmoniseerd. Het kabinet heeft aangegeven begin 2016 met een wetsvoorstel voor volledige harmonisatie te komen. Hiermee wil het kabinet aansluiten bij de ontwikkeling die al in veel gemeenten heeft plaatsgevonden. Naar verwachting zal door al deze maatregelen in 2018 een gelijk speelveld ontstaan voor voorschoolse voorzieningen. Verwacht dat gemeenten voorsorteren op dit beleid en voorschoolse voorzieningen in hun gemeente al harmoniseren. Hierdoor zal het aantal peuterspeelzalen naar verwachting dalen.

Maatwerkaanpak Regeldruk

Op basis van de motie Tellegen uit de Tweede Kamer is het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de Maatwerkaanpak Regeldruk gestart. Na een uitgebreid onderzoek naar regeldruk in de kinderopvang door onderzoeksbureau Panteia, heeft het ministerie samen met overlegpartners een agenda regeldruk samengesteld. In deze agenda zijn de haalbare prioriteiten

¹ Bron: Landelijk Steunpunt Brede Scholen

² Bron: Jaarbericht Brede Scholen en Integrale Kindcentra 2013, Regioplan, maart 2014.

voor het aanpakken van regeldruk opgenomen. In deze agenda zijn verschillende mogelijkheden voor de aanpak van regeldruk weergegeven. Op dit moment wordt door inhoudelijk verantwoordelijke partijen uitvoering gegeven aan de agenda.

Continue screening en personenregister

Het wetsvoorstel personenregister, dat naar verwachting per mei 2016 in werking zal treden, maakt het mogelijk om gegevens van alle werkenden in de kinderopvang in een personenregister op te nemen. Hiermee wordt voorzien in een volledige continue screening van medewerkers.

Aan de hand van dit personenregister kan een continue screening plaatsvinden op nieuwe gegevens in de justitiële documentatie van alle ingeschrevenen in het register. Met het personenregister is de actualiteit en volledigheid van de gegevens beter te borgen. Het personenregister is de basis voor een volledige en blijvende continue screening van alle personen waarvoor een VOG-plicht geldt om werkzaam te mogen zijn in de kinderopvang.

Gemeentelijke leges kinderopvang

Het aantal gemeenten dat leges heft voor de aanvraag tot inschrijving in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP) is toegenomen. Tegelijkertijd ageren kinderopvangorganisaties ook steeds meer tegen de gemeentelijke leges, regelmatig met succes. Gemeenten zijn vaak niet transparant over de inkomsten voor toezicht & handhaving en de daadwerkelijke kosten die voor een inschrijving in het LRKP worden gemaakt. Minister Asscher heeft hierop ook aangegeven met de VNG in gesprek te gaan over het vergroten van de transparantie rondom gemeentelijke leges.

Brancheorganisatie Kinderopvang blijft aandacht vragen voor het probleem van de gemeentelijke leges. Transparantie van gemeenten is daarbij een eerste stap in de goede richting.

Permanente Educatie

Kennis op het gebied van kinderopvang ontwikkelt zich voortdurend. Zo weten we steeds meer over de breinontwikkeling van het jonge kind. Daarnaast stellen veranderingen in de samenleving andere eisen aan vaardigheidsontwikkeling van kinderen, de beroepsbevolking van later. Dit betekent voor alle professionals en aankomend professionals in onze sector dat het van belang is bij te blijven op nieuwe inzichten in het vak en deze eigen te maken. Met het project permanente educatie wordt gekeken hoe we hier als sector de komende jaren invulling aan kunnen geven.

In deze pilot wordt een serie e-learning modules opgeleverd voor zowel startende als ervaren pedagogisch medewerkers. Daarnaast wordt een website ontwikkeld waarop kennis wordt gedeeld en online begeleiding wordt geboden. De komende periode nemen circa 500 medewerkers van zo'n 20 organisaties deel aan het testen van de eerste modules, leermaterialen en proeftoetsen. Die eerste modules zijn gericht op baby- en peuter kennis. In 2016 worden modules op het vlak van BSO kind-kennis getest. Ook zijn er modules in de maak op het gebied van leesbevordering, diverse aspecten van ontwikkelingsgericht werken en een gezonde start.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verleende eind 2014 subsidie voor deze pilot. Vanuit de Brancheorganisatie Kinderopvang wordt het project uitgevoerd. Het project levert een duurzaam financieringsmodel op dat de basis moet vormen voor een systeem van permanente educatie. Daarmee wordt allereerst inhoud van programma's ingevuld die voor professionals en kinderen meerwaarde opleveren. Tevens wordt de achterliggende infrastructuur uitgewerkt waaronder processen en de noodzakelijke ICT. Bij het project zijn verschillende stakeholders uit kinderopvang en onderwijs betrokken.

Positie van ouders en klachtrecht

Per 1 januari 2016 wijzigt de wet Kinderopvang op het gebied van de positie van ouders en het klachtrecht. De nadruk in de nieuwe wet ligt meer op de pedagogische kwaliteit en de betrokkenheid van ouders hierin. Het adviesrecht van de oudercommissie op prijs blijft bestaan. Het wordt ook verplicht om een inspectierapport met de oudercommissie te bespreken.

Het klachtrecht van ouders was in verschillende wetten opgenomen. Vanaf 2016 staat het specifiek genoemd in de Wet Kinderopvang. Organisaties zijn verplicht om een adequate eerstelijns klachtregeling te hebben. Is de ouder niet tevreden met de afhandeling, dan volgt er een vervolgtraject. In het nieuwe klachtrecht staat dat organisaties daarvoor aangesloten moeten zijn bij het Landelijk Loket Klacht en Geschil Kinderopvang. De ouder of oudercommissie kan bij de

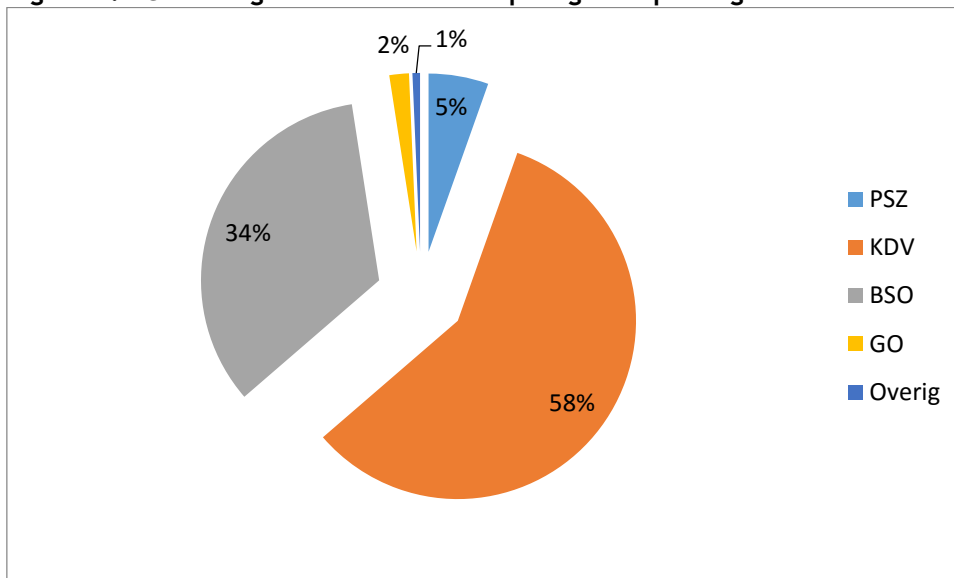
gekwalficeerde medewerkers van dit loket terecht voor informatie en eventuele bemiddeling. De geschillencommissie kan ten slotte een bindende uitspraak doen. Na invoering van dit wetsvoorstel is er een laagdrempelige en eenduidige klachtenafhandeling en geschilbeslechting in de sector.

3. Capaciteit

In de kinderopvangsector wordt capaciteit uitgedrukt in aantal kindplaatsen: het aantal kinderen dat op een locatie maximaal kan worden opgevangen. In de periode tot en met 2011 is de capaciteit vanwege de wachtlijsten fors uitgebreid. Hierdoor nam de toegankelijkheid van kinderopvang voor ouders toe.

De capaciteit aan kindplaatsen stabiliseert zich in 2014. Uitzondering is het aantal kindplaatsen dagopvang, dat is toegenomen als gevolg van de harmonisatie van dagopvang en peuterspeelzaalwerk.

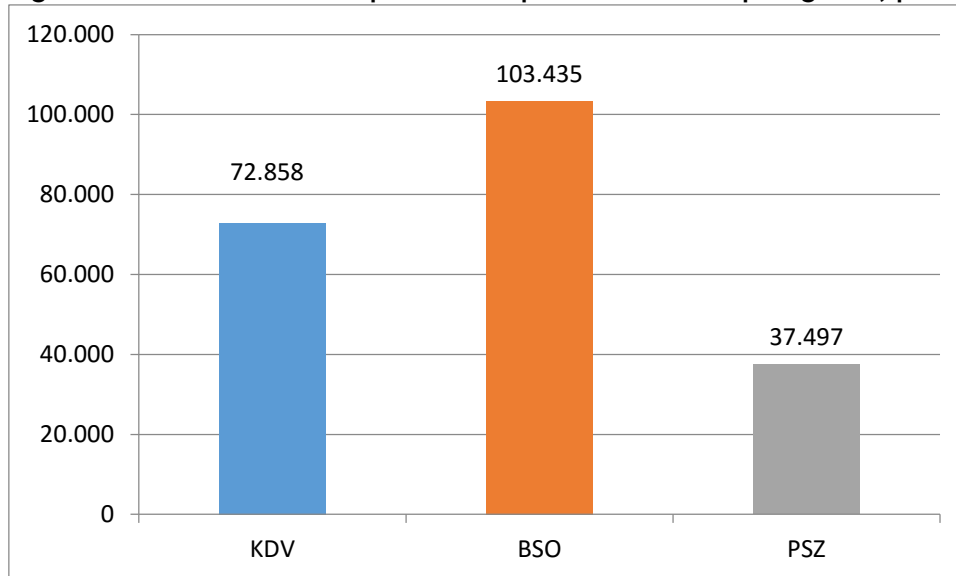
Figuur 3.1 Geschat gemiddeld aandeel opvangsoort per organisatie

Bovenstaand diagram laat het belang van de opvangsoort binnen de organisatie zien, afgemeten naar het aandeel binnen de omzet.

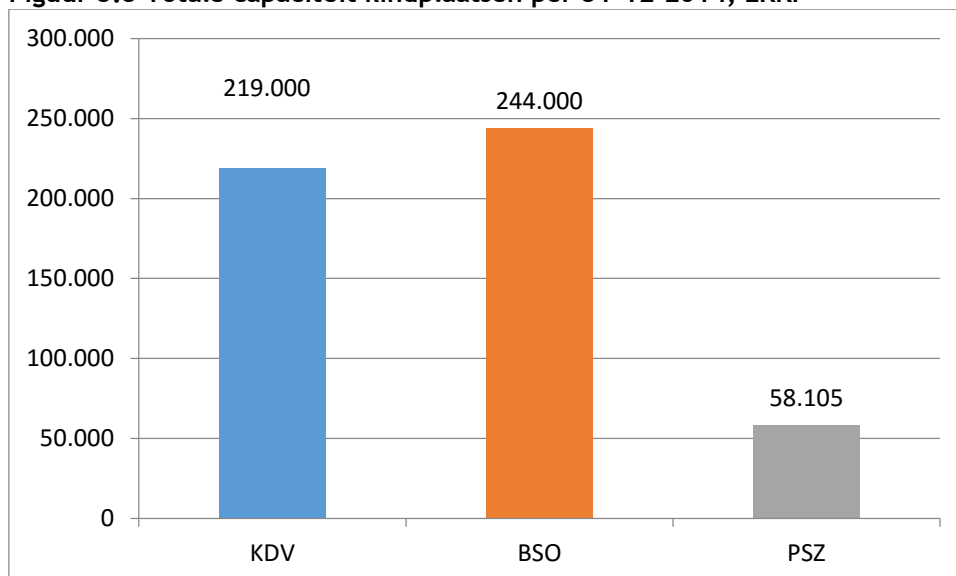
- Dagopvang (de opvang van nul jaar tot de basisschoolgaande leeftijd) is de belangrijkste opvangsoort binnen de kinderopvangsector.
- Buitenschoolse opvang volgt op redelijke afstand. Vaak ook omdat het aantal uren buitenschoolse opvang dat ouders af kunnen nemen een stuk kleiner is dan de afname van dagopvang, voor niet-schoolgaande kinderen.
- In bovenstaande cijfers is gastouderopvang een relatief kleine, maar zeker geen onbelangrijke activiteit. De meeste respondenten die activiteiten ontplooiën op het gebied van gastouderopvang, zijn kinderopvangorganisaties die tevens een gastouderbureau exploiteren. Een deel van de respondenten zijn zelfstandige gastouderbureaus.
- Opvallend is dat het aandeel peuterspeelzaalwerk binnen de organisaties van de respondenten nog relatief hoog is. Dit ondanks de voortgaande ontwikkeling van harmonisatie van dagopvang en peuterspeelzaalwerk. Ten opzichte van de afgelopen jaren is het peuterspeelzaalwerk in belang voor organisaties nog niet significant afgenomen. De verwachting is echter dat dit de komende jaren wel zal gebeuren.

Figuur 3.2 Totaal aantal kindplaatsen respondenten naar opvangsoort, per 31-12-2014

In totaal hebben respondenten bijna 73.000 kindplaatsen dagopvang, ruim 103.000 kindplaatsen buitenschoolse opvang en bijna 38.000 kindplaatsen peuterspeelzaalwerk. Met dit aantal kindplaatsen vertegenwoordigen respondenten zo'n 40% van de kinderopvangmarkt. Het aandeel kindplaatsen buitenschoolse opvang is een stuk hoger dan het aandeel kindplaatsen dagopvang. Hieruit kan geconcludeerd worden dat respondenten een relatief groot marktaandeel in de buitenschoolse opvang hebben.

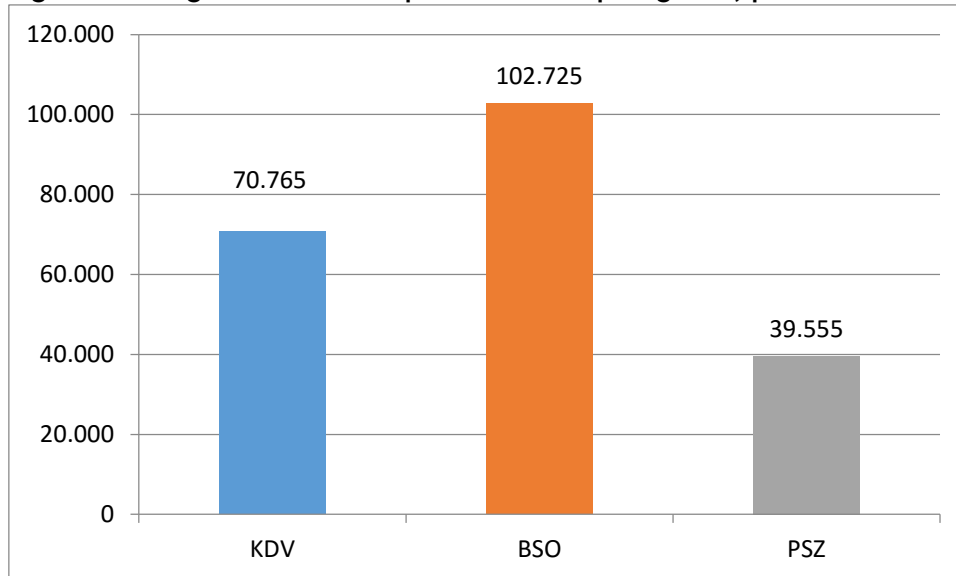
Figuur 3.3 Totale capaciteit kindplaatsen per 31-12-2014, LRKP

Bron: Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen, afslag 31 december 2014, bewerking Brancheorganisatie Kinderopvang

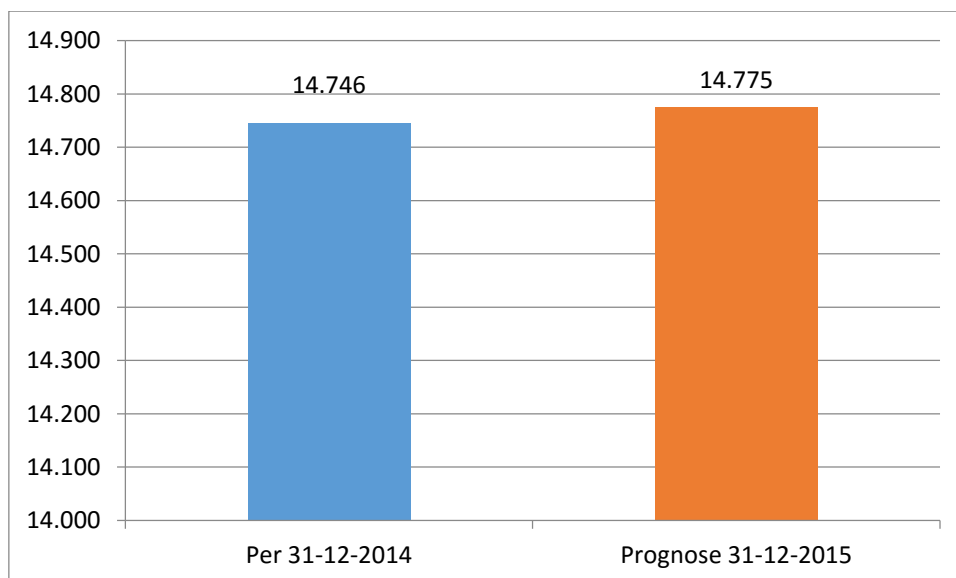
Gelijk aan het beeld bij de respondenten, is het totaal aantal kindplaatsen bij de buitenschoolse opvang het grootst. Het aanbod aan kindplaatsen dagopvang is ook omvangrijk. Het aantal kindplaatsen in het peuterspeelzaalwerk is ten opzichte van een jaar geleden met ongeveer 7.000 kindplaatsen afgenomen. Waarschijnlijk is een groot deel van dit aantal kindplaatsen als dagopvang geregistreerd vanwege de harmonisatie.

Figuur 3.4 Prognose aantal kindplaatsen naar opvangsoort, per 31-12-2015

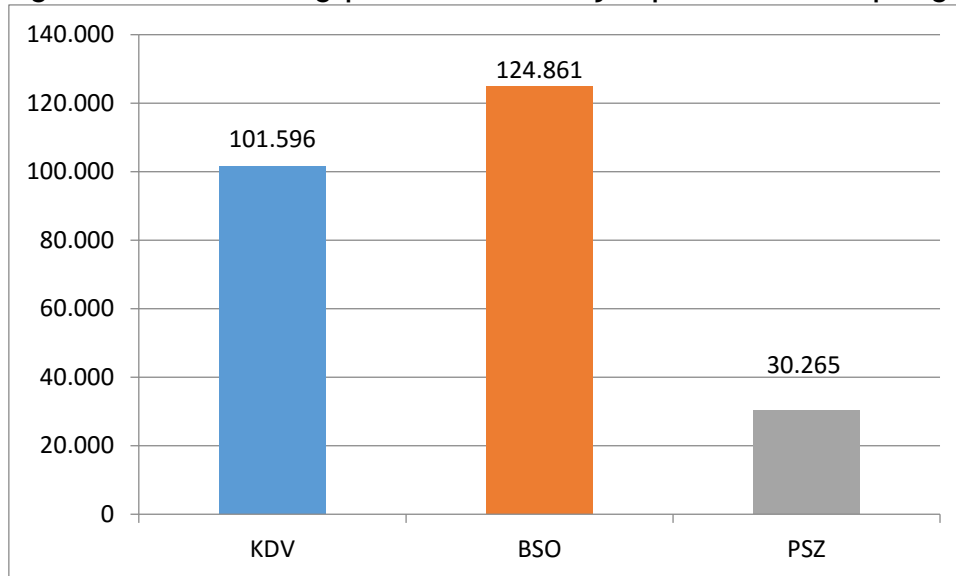
Kinderopvangorganisaties verwachten een lichte daling van het aantal kindplaatsen dagopvang en buitenschoolse opvang. Opvallend is ook dat respondenten verwachten dat het aantal kindplaatsen peuterspeelzaalwerk toeneemt. Een verklaring hiervoor is dat als gevolg van de eerder genoemde harmonisatie zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties aansluiting zoeken bij kinderopvangorganisaties. Daardoor neemt het aantal kindplaatsen peuterspeelzaalwerk bij respondenten naar verwachting toe.

Figuur 3.5 Aantal kindkoppelingen gastouderopvang respondenten per 31-12-2014 en prognose 31-12-2015

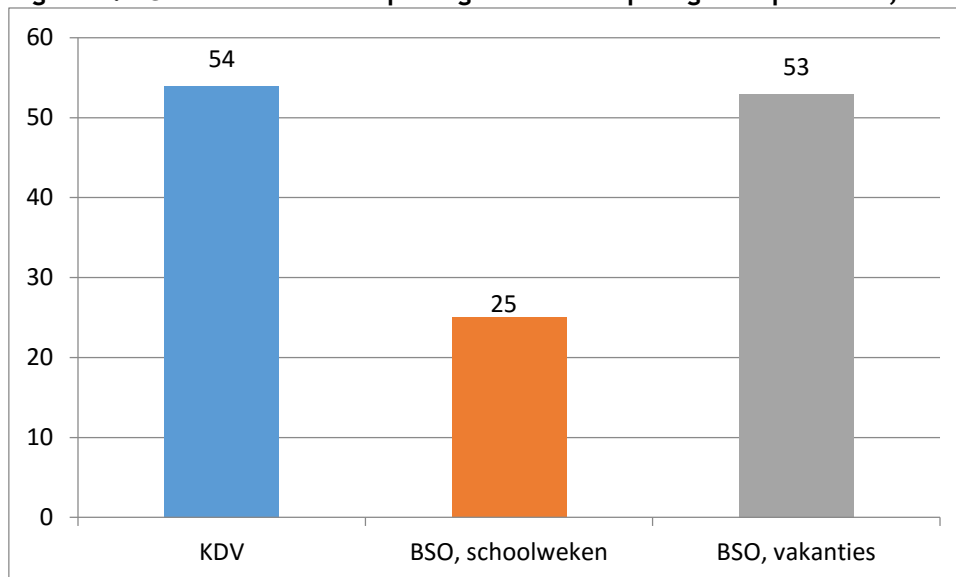
Het aantal kindkoppelingen gastouderopvang (aantal kinderen dat van gastouderopvang gebruik maakt) blijft op een stabiel niveau. Ten opzichte van een jaar eerder wordt in 2015 een beperkte stijging van het aantal kindkoppelingen verwacht. Het beeld verschilt echter soms per organisatie en per regio.

Figuur 3.6 Totaal aantal geplaatste kinderen bij respondenten naar opvangsoort, 2014

Bovenstaand diagram geeft het aantal geplaatste kinderen bij respondenten weer. Het aantal kinderen dat gebruik maakt van buitenschoolse opvang is het grootst. Opvallend is dat ondanks een hoog aantal kindplaatsen peuterspeelzaalwerk er relatief weinig kinderen gebruik van maken.

Figuur 3.7 Gemiddeld aantal openingsuren naar opvangsoort per week, 2014

Het gemiddeld aantal uren per week dat een opvanglocatie is geopend, verschilt zeer per organisatie én locatie. De openingstijden zijn vaak afgestemd op de wensen van ouders en de schooltijden van basisscholen in de nabije omgeving. Ondanks het uitgebreide ‘van 07.00 tot 19 uur-beleid’ van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van enkele jaren geleden, is de kinderopvang niet gemiddeld 12 uur per dag geopend. Dagopvang en buitenschoolse opvang zijn in vakantieweken gemiddeld ongeveer 10,5 tot 11 uur geopend.

Conclusie capaciteit

De capaciteit in de kinderopvang daalt volgens respondenten licht. Respondenten verwachten een stabiel niveau van aantal kindplaatsen peuterspeelzaalwerk. Landelijk gezien blijft de capaciteit nagenoeg gelijk. Verwachting is dat het aantal kindplaatsen in het peuterspeelzaalwerk afneemt, ten gunste van het aantal kindplaatsen dagopvang. Dit heeft te maken met de voortgaande ontwikkeling van harmonisatie van dagopvang en peuterspeelzaalwerk.

In de kinderopvangsector is er sprake van een bepaalde mate van flexibiliteit in de capaciteit: er is theoretische capaciteit (het maximaal toegestane aanbod) en daadwerkelijke capaciteit (het aanbod dat is aangepast aan de vraag). Bij de daadwerkelijke capaciteit is het aantal groepen op de locatie aangepast aan de daadwerkelijke vraag. Op deze wijze hebben veel kinderopvangorganisaties de maximale flexibiliteit de afgelopen jaren ingezet om locaties niet te hoeven sluiten. Veel kinderopvangorganisaties hebben het als een maatschappelijke opgave gezien om zoveel mogelijk locaties (en daarmee kindvoorzieningen) open te houden.

Ondanks de intensivering van de kinderopvangtoeslag, waarmee een deel van de eerdere bezuinigingen wordt hersteld, verwachten respondenten geen uitbreiding van de capaciteit nodig te hebben. De capaciteit aan dagopvang neemt de komende jaren nog wel toe, naar verwachting vanwege de omvorming van peuterspeelzalen tot locaties voor dagopvang. Ook heeft een belangrijk deel van de kinderopvangorganisaties nog te maken met een verminderde vraag, mede als gevolg van bevolkingskrimp. De komende jaren zal er dan ook een lokaal wisselend beeld zijn van de vraag naar kinderopvang en de bijbehorende capaciteit.

4. Financiën

4.1. Financiële positie

Het jaar 2014 kenmerkt zich door verdere vraaguitval in de sector. Het CBS heeft recent becijferd dat in de periode van 2012 - 2014 er 72 duizend minder kinderen gebruik maakten van de formele opvang. Of de sector hierop heeft kunnen reageren wordt onder andere duidelijk in onderstaande kengetallen.

Een belangrijk onderdeel van het benchmarkonderzoek is de uitvraag naar financiële gegevens. Met deze gegevens kan een goed beeld worden gevormd van de financiële positie van de sector en hoe ontwikkelingen daar van invloed op zijn. Dit jaar hebben 281 kinderopvangorganisaties hun financiële gegevens ter beschikking gesteld. In 2014 waren dat er 285, hetgeen nagenoeg gelijk is.

Dit hoofdstuk behandelt de uitkomsten van diverse vragen rondom financiële gegevens en geeft de uitkomsten weer in tabellen en grafieken. Bij de balansweergaven in paragraaf 4.2 en de resultatenrekening in paragraaf 4.3 wordt uitgegaan van de totale populatie.

In paragraaf 4.4 worden de kengetallen weergegeven voor de totale populatie en in omzetklassen. Er is hierbij voor de volgende omzetklassen gekozen:

Figuur 4.1. Verdeling deelnemers naar omzet

Omzetklasse	Aantal	%
< € 1 miljoen	116	41,30%
€ 1 miljoen - € 3 miljoen	80	28,50%
> € 3 miljoen	85	30,20%

Zoals is af te lezen is er sprake van een redelijke verdeling in de omzetklassen, in lijn met de verdeling van het rapport in 2014. De omzetklasse groter dan € 3 miljoen heeft een grote spreiding qua omzet.

Allereerst worden de balansposities en de resultatenrekening getoond. Daarbij gaan we kort in op diverse kosten. Vervolgens zullen de volgende kengetallen weergegeven en besproken worden: solvabiliteit, rentabiliteit, liquiditeit en aflossingscapaciteit.

Ten slotte wordt er nog gekeken naar de financierbaarheid van de sector. Hierbij gaan uit van de normen die banken hanteren: een solvabiliteit van 20% en een rentabiliteit van 10%.

4.2. Balans

Het balanstotaal bedraagt € 674 miljoen. Eind 2014 hadden de deelnemers circa € 233 miljoen aan gebouwen in eigendom op de balans staan. Verbouwingen staan voor circa € 74 miljoen op de balans. De investeringen in huisvesting zijn daarmee nog steeds beduidend op de balans aanwezig. De komende jaren heeft de kinderopvangsector ook te maken met investeringen in huisvesting, onder andere door de ventilatie-eisen vanuit het Bouwbesluit, maar ook als gevolg van ontwikkeling van de samenwerking met het onderwijs. Deze laatste ontwikkeling kan ook tot desinvesteringen leiden. Immers bij het aangaan van een partnership in een integraal kindcentrum kan de vraag ontstaan of een nabij gelegen solitaire kinderopvanglocatie in stand gehouden dient te worden.

Het totaal lang vreemd vermogen bedraagt € 119 miljoen, waarvan zo'n € 90 miljoen hypothecaire leningen bedraagt. Gelijk aan het Brancherapport 2014 is de constatering dat een fonds, dat middels een sale and leaseback-constructie de panden overneemt, de sector aan financiële ruimte kan helpen. Daarbij dient er dan wel een continuïteitsvoorzicht voor deze locaties aantoonbaar te zijn.

Figuur 4.2. Balans 2014, gewogen gemiddelde

	2013	2014
ACTIVA		
Immateriële vaste activa	2,1	2,2
Materiële vaste activa	54,1	54,1
Financiële vaste activa	4,2	3,8
Vlottende activa	8,3	7,7
Liquide middelen	31,3	32,2
Totaal activa	100,0	100,0
PASSIVA		
Aansprakelijk vermogen	38,7	40,9
Voorzieningen	9,0	7,9
Lang vreemd vermogen	17,4	17,7
Kort vreemd vermogen	34,9	33,5
Totaal passiva	100,0	100,00

Figuur 4.3. Resultatenrekening, gewogen gemiddelde

	2013	2014
Omzet	94,7	93,5
Overige opbrengsten	0,7	0,7
Subsidies	4,4	5,1
Rentebaten	0,2	0,4
Buitengewone baten	0,0	0,3
Totale baten	100,0	100,0
Personeelslasten	70,8	69,2
Huisvestingslasten	15,8	14,7
Afschrijving onroerend goed	2,3	2,4
Afschrijving overige	2,4	2,1
Overige bedrijfslasten	10,4	10,4
Rentelasten	0,2	0,2
Rentelasten hypothecaire lening(en)	0,3	0,2
Buitengewone lasten	0,1	0,2
Totale bedrijfslasten	102,2	99,4
Resultaat voor privé/vpb	-2,2	0,6
Aandeel derden en privé- onttrekkingen	0,4	0,7
Vennootschapsbelasting (vpb)	-0,4	0,2
Resultaat na privé/vpb	-2,2	- 0,3
Uitgekeerd dividend	0,1	0,3

4.3. Resultatenrekening

Omzet

De omzet bedraagt € 1,16 miljard, 93,5% van de totale baten van de deelnemers. De totale baten bedragen € 1,24 miljard.

Personele lasten

De personele lasten bedragen 69,2%. In dit percentage zijn nog niet de privé-onttrekkingen opgenomen. Voor een goed beeld zouden deze er bij opgeteld moeten worden, dan bedragen de lasten 69,6%. Ten opzichten van het Brancherapport in 2014 betekent dit een daling van 1,2%.

Huisvestingslasten

De huisvestingslasten liggen met 14,7% lager dan de uitkomst van het vorige brancherapport (15,8%). Voor een goed beeld dienen de afschrijvingen onroerend goed (2,4%) en de rentelasten hypothecaire leningen (0,2%) hierbij opgeteld te worden. Het percentage komt dan op 17,3%. Nog altijd 1,1% lager dan de uitkomst van vorig jaar.

Resultaat

Het resultaat na privéonttrekkingen en vennootschapsbelasting is met -/- 0,3% nagenoeg neutraal. Voorzichtige conclusie op basis van de geanalyseerde cijfers is dat de sector ondanks de aanhoudende tegenwind in staat is geweest om te reageren op de vraaguitval, zowel qua personele lasten als huisvestingslasten, waardoor het resultaat zelfs iets verbeterd is ten opzichte van het jaar daarvoor. Het beeld is per onderneming echter uiteenlopend.

4.4. Kengetallen

De financiële positie van de deelnemersgroep wordt middels de diverse kengetallen nader gespecificeerd. Deze kengetallen zijn berekend als het gemiddelde van alle individuele kengetallen van de deelnemers. Hierbij wordt het totaal over de deelnemersdoelgroep weergegeven. Voor vergelijkingen binnen omzetklassen en organisatievormen wordt verwezen naar de online benchmark, waar voor deelnemers van de benchmark een selectie te maken is.

Solvabiliteit

De solvabiliteit is een belangrijk financieel kengetal. Solvabiliteit is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totaal vermogen op de balans. Het geeft inzicht in hoeverre de organisatie aan haar langlopende verplichtingen kan voldoen. Daarnaast geeft solvabiliteit inzicht in hoeverre de organisatie afhankelijk is van schuldeisers.

De solvabiliteit is in dit onderzoek als volgt gedefinieerd:

$$\frac{\text{Aansprakelijk vermogen + subsidiebijtelling - vordering deelneming/ DGA - goodwill}}{\text{Balanstotaal - goodwill - vordering deelneming DGA}}$$

Figuur 4.4. Solvabiliteit

	2013	2014
Gemiddelde solvabiliteit (%)	11,7	12,4

In de regel geldt dat de solvabiliteit minimaal 20% moet bedragen. De huidige gemiddelde solvabiliteit zit daaronder. Van de totale deelnemersgroep hadden 117 organisaties een solvabiliteit onder de 20%, waarvan 62 organisaties zelfs een negatieve solvabiliteit. Dit is nagenoeg gelijk aan de uitkomst van het vorige rapport.

Figuur 4.5. Solvabiliteit o.b.v. omzetklassen (2014)

	< 1mln	1-3 mln	> 3 mln
Gemiddelde solvabiliteit (%)	-6,8	17,4	33,7

De gemiddelde solvabiliteit is zeer divers bij de omzetklassen. Bij de klasse < € 1 miljoen is de solvabiliteit ten opzichte van het vorige rapport beduidend verslechterd. Dit wordt met name beïnvloed door een tweetal extremen. Bij eliminatie van de extremen is de daling beperkt.

Rentabiliteit

De rentabiliteit geeft het verband weer tussen het financiële resultaat van de organisatie en de omzet. Zo wordt het verband weergegeven in hoeverre een organisatie in staat is haar kosten te beheersen en een goed financieel resultaat te behalen.

De rentabiliteit is in dit onderzoek als volgt gedefinieerd:

$$\frac{\text{(Toevoeging eigen vermogen X 100\%)}}{\text{(Omzet + overige opbrengsten + subsidies)}}$$

Figuur 4.6. Rentabiliteit

	2013	2014
Gemiddelde rentabiliteit (%)	- 0,02	0,73

De gemiddelde rentabiliteit bedraagt 0,73% t.o.v. -0,02% vorig jaar. Ook hier wordt een lichte verbetering ten opzichte van het vorig jaar geconstateerd. Van de 281 deelnemers hebben er 124 (44%) een negatieve rentabiliteit. Van deze groep zijn er circa 40 organisaties die een negatieve rentabiliteit hebben van minder dan 2%, maar betekent ook dat er meer dan 80 organisaties zijn die meer dan 2% negatieve rentabiliteit hebben.

Figuur 4.7. Rentabiliteit o.b.v. omzetklassen (2014)

	< 1mln	1-3 mln	> 3 mln
Gemiddelde rentabiliteit (%)	0,9	1,2	0,0

Bij de omzetklassen zien we in de groep met een omzet kleiner dan € 1mln. een daling ten opzichte van vorig jaar. De andere twee omzetklassen kennen een positieve ontwikkeling.

Liquiditeit

De liquiditeit geeft weer in hoeverre de organisatie in staat is om op korte termijn aan haar direct opeisbare verplichtingen te voldoen.

De liquiditeit is in dit onderzoek als volgt gedefinieerd:

$$\frac{\text{(Vlottende activa + liquide middelen)}}{\text{(Vlottende passiva)}}$$

Figuur 4.8. Liquiditeit

	2013	2014
Gemiddelde liquiditeit	1,6	1,7

Algemeen aanvaarde veilige norm voor de liquiditeit is een liquiditeitscijfer van 1 of hoger. Wanneer een organisatie 1 of hoger scoort kan de organisatie aan haar korte termijn verplichtingen voldoen. Van de deelnemersgroep hadden 128 organisaties een uitkomst lager dan 1, helaas nauwelijks een verbetering ten opzichte van vorig jaar (140 van de 285 organisaties). Dit laat zien dat er nog steeds een grote groep kwetsbaar is qua liquiditeiten. Bij de invoering van een nieuw stelsel zal er goed naar deze groep gekeken moeten worden. Aan vooruit ontvangen bedragen stond er ultimo 2014 zo'n € 42,5 mln. op de balans. Als gelden later ontvangen worden, zal dat zijn effect hebben op de betalingscapaciteit van de organisaties.

Figuur 4.9. Liquiditeit o.b.v. omzetklassen (2014)

	< 1mln	1-3 mln	> 3 mln
Gemiddelde liquiditeit	1,7	1,9	1,3

Aflossingscapaciteit

De aflossingscapaciteit geeft weer in hoeverre de organisatie in staat is om haar aflossingsverplichtingen na te komen. Bij dit kengetal is alleen gerekend met de organisaties die ook daadwerkelijk een aflossingsverplichting hadden.

De aflossingscapaciteit is als volgt gedefinieerd:

$$\frac{\text{aflossingscapaciteit}}{\text{aflossingsverplichting}}$$

Figuur 4.10. Aflossingscapaciteit

	2013	2014
Gemiddelde aflossingscapaciteit	1,8	2,0

Het kengetal is positief. Van de deelnemers met een aflossingsverplichting had 80% een score hoger dan 1. Zo'n 20% van de partijen met een aflossingsverplichting had daarmee onvoldoende ruimte om aan de verplichtingen te voldoen.

Figuur 4.11. Aflossingscapaciteit o.b.v. omzetklassen (2014)

	< 1mln	1-3 mln	> 3 mln
Gemiddelde aflossingscapaciteit	1,0	2,82	3,59

Debiteurentermijn

De debiteurentermijn geeft inzicht in het aantal dagen dat organisaties daadwerkelijk moeten wachten op betaling door een klant. Hoe korter de termijn, hoe beter voor de financiële positie van de organisatie.

De debiteurentermijn - op basis van de post 'debiteuren' uit de balans, is als volgt gedefinieerd:

$\frac{\text{debiteuren} \times 365 \text{ dagen}}{\text{totale baten}}$
--

Figuur 4.12. Debiteurentermijn

	2013	2014
Gemiddelde debiteurentermijn (dagen)	8,9	11,6

Een termijn van 14 dagen of minder wordt over het algemeen als bedrijfsmatig verantwoord beschouwd. In 2014 voldeed 82% van de organisaties hieraan, hetgeen overeenkomt met het vorig rapport.

Figuur 4.13. Debiteurentermijn o.b.v. omzetklassen (2014)

	< 1mln	1-3 mln	> 3 mln
Gemiddelde debiteurentermijn (dagen)	17,1	8,4	7,2

De gemiddelde debiteurentermijn was bij de kleinere organisaties al het hoogst, maar is dit jaar nog verder opgelopen.

Financierbaarheid van de sector

Hierbij gaan we uit van de normering dat de solvabiliteit 20% en de rentabiliteit 10% dient te bedragen. Dat is geen wet, wel een algemeen aanvaarde normering. Dit geeft de volgende tabel:

Figuur 4.8 financierbaarheid sector

	2013	2014
Voldoet aan beide voorwaarden	0,7	2,1
Voldoet alleen aan solvabiliteit	57,2	57,3
Voldoet aan rentabiliteit	0,7	2,1
Voldoet aan geen van beide voorwaarden	41,4	38,5
Totaal	100,0	100,0

Onder de deelnemersgroep voldoet maar een klein aantal organisaties aan beide voorwaarden. De groep die aan geen van de voorwaarden voldoet is licht afgenomen. Nog steeds blijft het beeld dat de sector lastig financierbaar is.

4.5 Conclusie financiën

Uit de cijfers wordt duidelijk dat de financiële positie van de kinderopvangsector ten opzichte van vorig jaar licht verbeterd is. Dit is echter onvoldoende om nu al gerust te zijn. Een gemiddelde rentabiliteit van 0,73% is nog te beperkt, een sector zoals deze zal zeker rond de 3% tot 4% aan rentabiliteit moeten realiseren.

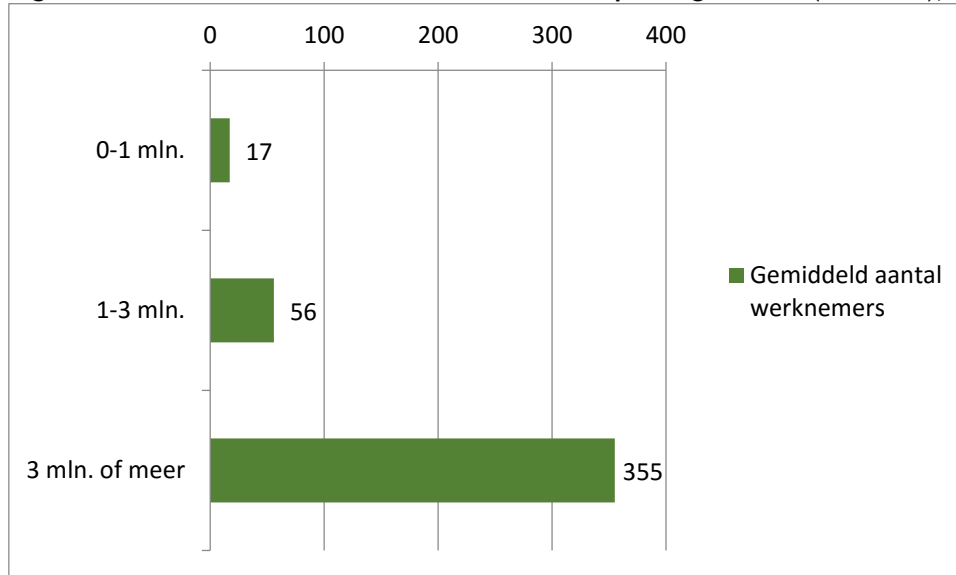
De vraag is of er nog rek is in de lasten. Uit de cijfers blijkt dat partijen de personele lasten en huisvestingslasten hebben weten terug te brengen, echter ook daar zit een limiet aan. Het herstel van de economie en de nieuwe maatregelen van de overheid geven hopelijk net dat stukje impuls waardoor een volgende stap gezet kan worden naar verbetering van de financiële positie, dit keer middels verhoging van de omzet. Dit zal echter niet ineens gerealiseerd zijn, maar een langere looptijd kennen. Ouders zullen niet massaal weer terugkeren naar de kinderopvang.

Er wordt reeds enige tijd gesproken over invoering van de directe financiering per 1 januari 2018. Vanuit de sector is de zorg uitgesproken dat in de nieuwe systematiek organisaties hun gelden later krijgen. Of dat ook zo is, verdient nadere uitwerking. Maar de cijfers laten in ieder geval zien dat de financiële positie van de sector dusdanig is, dat dit bij de uitwerking van het nieuwe stelsel aandacht vraagt. Verslechtering van de werkkapitaalpositie is niet gewenst en voor verscheidene ondernemingen zelfs een ernstig probleem.

5. Personeel

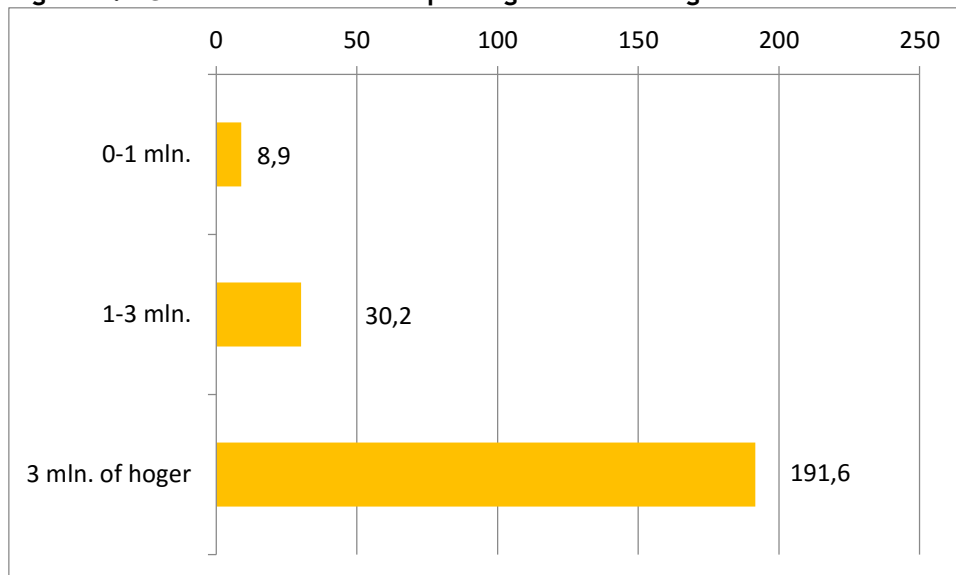
De kwaliteit van kinderopvang wordt voor een groot deel bepaald door de kwaliteiten van het personeel. Pedagogisch medewerkers zijn een belangrijke factor in het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen. Goed opgeleid en vakbekwaam personeel is dan ook van groot belang voor kinderopvangorganisaties. In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op de achtergronden van het personeel bij kinderopvangorganisaties.

Figuur 5.1 Gemiddeld totaal aantal werknemers per organisatie (absoluut), naar grootteklasse

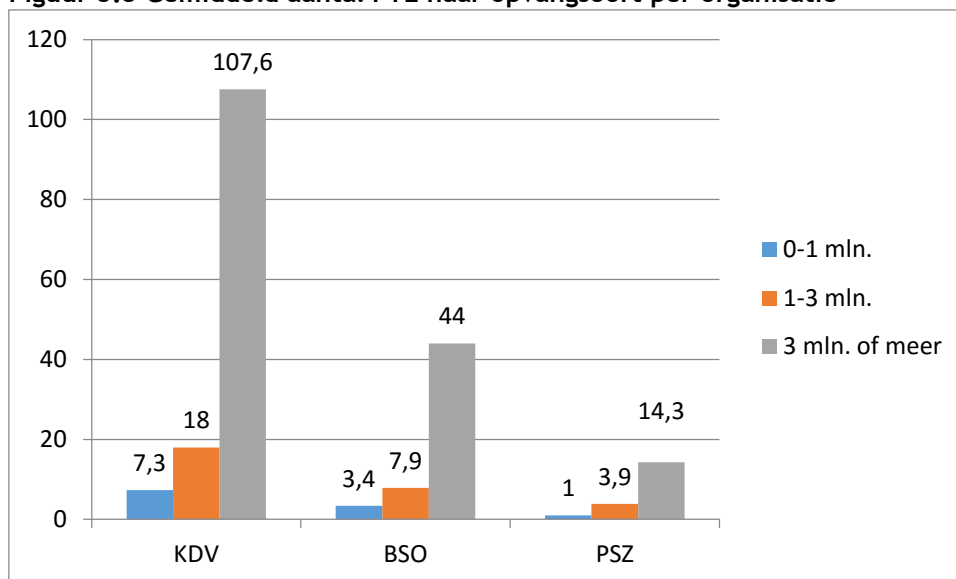
Ten opzichte van vorig jaar is het beeld voor organisaties met een omzet tot drie miljoen euro ongeveer gelijk. Het gemiddeld aantal werknemers van organisaties met een omzet vanaf drie miljoen euro is gedaald. Dit past in het beeld van verschillende reorganisaties die kinderopvangorganisaties de afgelopen tijd hebben doorgevoerd.

Figuur 5.2 Gemiddeld aantal FTE per organisatie naar grootteklasse

De staafdiagram op de vorige pagina laat duidelijk zien dat er verschillen zijn tussen het gemiddeld aantal personeelsleden dat per grootteklasse in dienst is. Grotere organisaties hebben daarbij ook meer ondersteunend personeel in dienst. Respondenten hebben totaal gemiddeld 82 FTE in dienst.

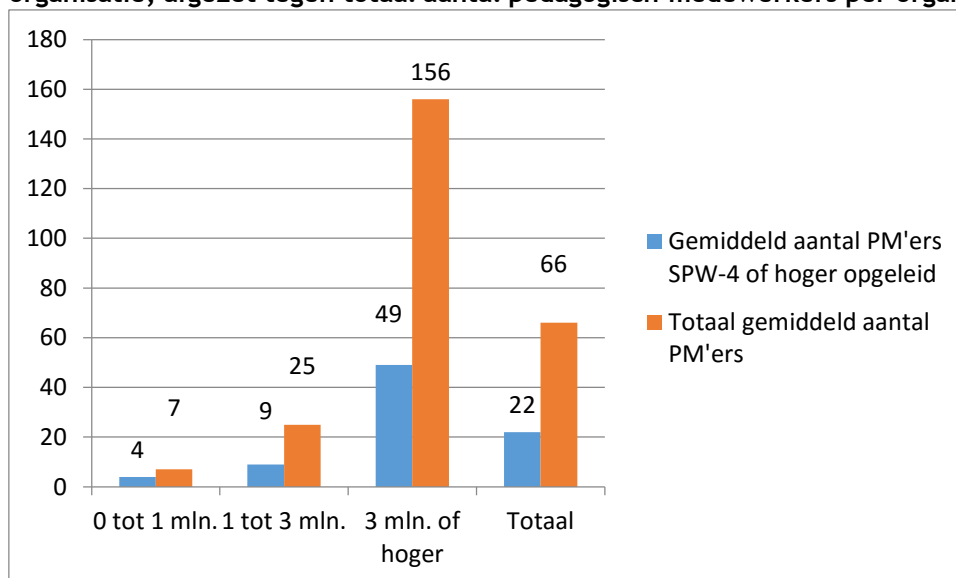
Figuur 5.3 Gemiddeld aantal FTE naar opvangsoort per organisatie

De dagopvang is de meest arbeidsintensieve opvangsoort binnen de kinderopvang. Dit heeft te maken met de beroepskracht-kindratio (waar er bij jongere kinderen meer pedagogisch medewerkers aanwezig moeten zijn dan in een groep met schoolgaande kinderen). En met het grotere aantal uren dagopvang dan buitenschoolse opvang dat er dagelijks wordt aangeboden.

Met name bij organisaties met een omzet van drie miljoen en hoger zijn deze verschillen duidelijk zichtbaar.

Figuur 5.4 Gemiddeld aantal pedagogisch medewerkers met opleiding SPW4 of hoger per organisatie, afgezet tegen totaal aantal pedagogisch medewerkers per organisatie

Percentage pedagogisch medewerkers met niveau SPW-4 of hoger naar grootteklasse

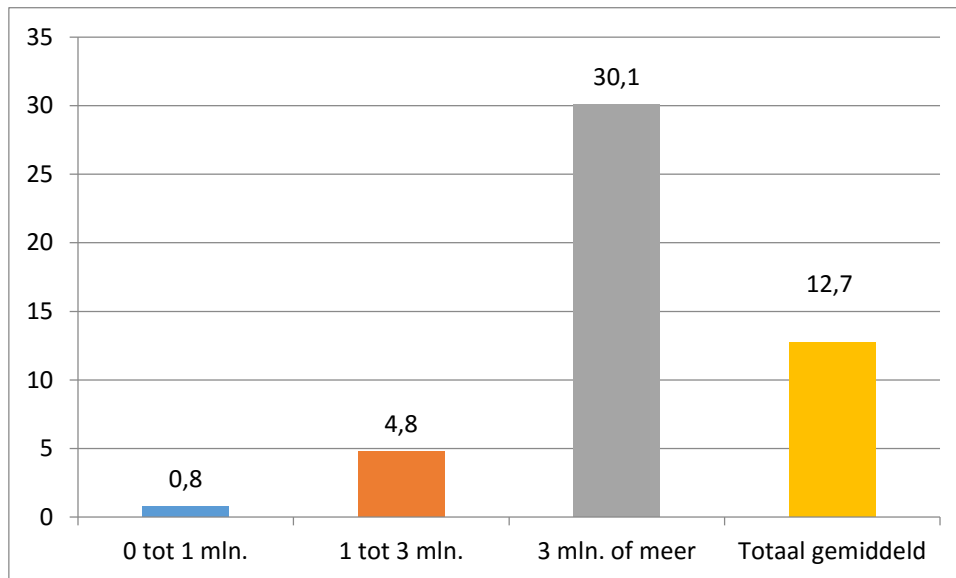
Grootteklasse (in omzet)	Percentage pedagogisch medewerkers dat opleidingsniveau SPW-4 of hoger heeft
0 tot 1 miljoen	57%
1 tot 3 miljoen	36%
3 miljoen of meer	31%
Totaal	33%

In de kinderopvang is het verplicht om minimaal in het bezit te zijn van een MBO-diploma op het

niveau SPW-3 (of gelijkwaardig). Ongeveer een derde van de pedagogisch medewerkers heeft een opleidingsniveau boven de eisen (SPW4 of hoger).

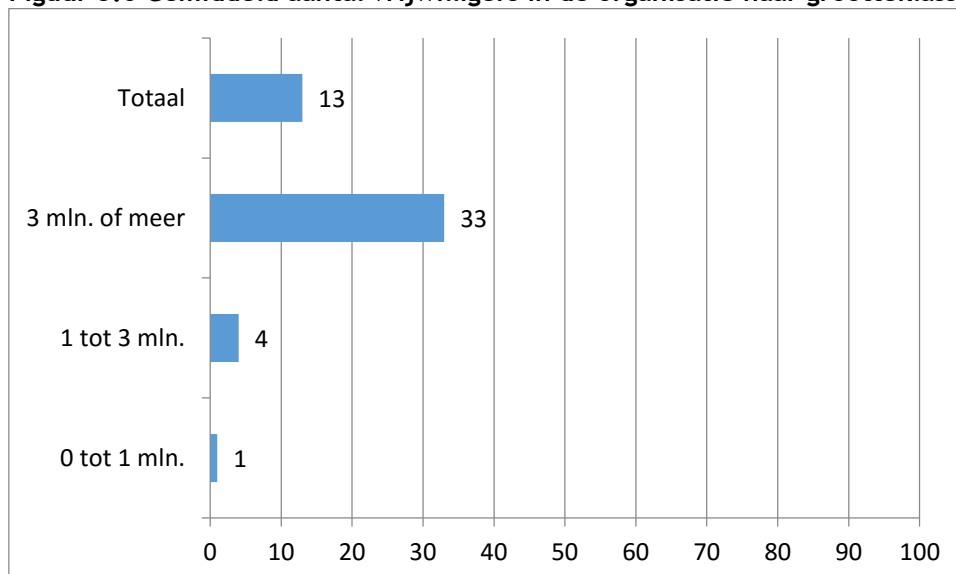
Het aandeel pedagogisch medewerkers met een opleidingsniveau van SPW-4 of hoger is ten opzichte van eerdere benchmarks licht gestegen. Mogelijk heeft dit te maken met reorganisaties waarmee kinderopvangorganisaties te maken hebben gehad. Ook kan er sprake zijn van een beperkte instroom van pedagogisch medewerkers met een hoger opleidingsniveau.

Figuur 5.5 Gemiddeld aantal FTE overig personeel per organisatie

Er is een duidelijk verschil te zien tussen kleine organisaties en middelgrote tot grote kinderopvangorganisaties. Kleine organisaties hebben vaak geen tot weinig ondersteunend personeel in dienst. Bij deze groep komt het regelmatig voor dat de directeur van de organisatie ook een deel van de kinderopvang verzorgt. Bij middelgrote en grote organisaties, vindt meer specialisatie van bepaalde taken plaats, zoals personeelsadministratie, financiële administratie en beleidsmatige ondersteuning.

Figuur 5.6 Gemiddeld aantal vrijwilligers in de organisatie naar grootteklasse

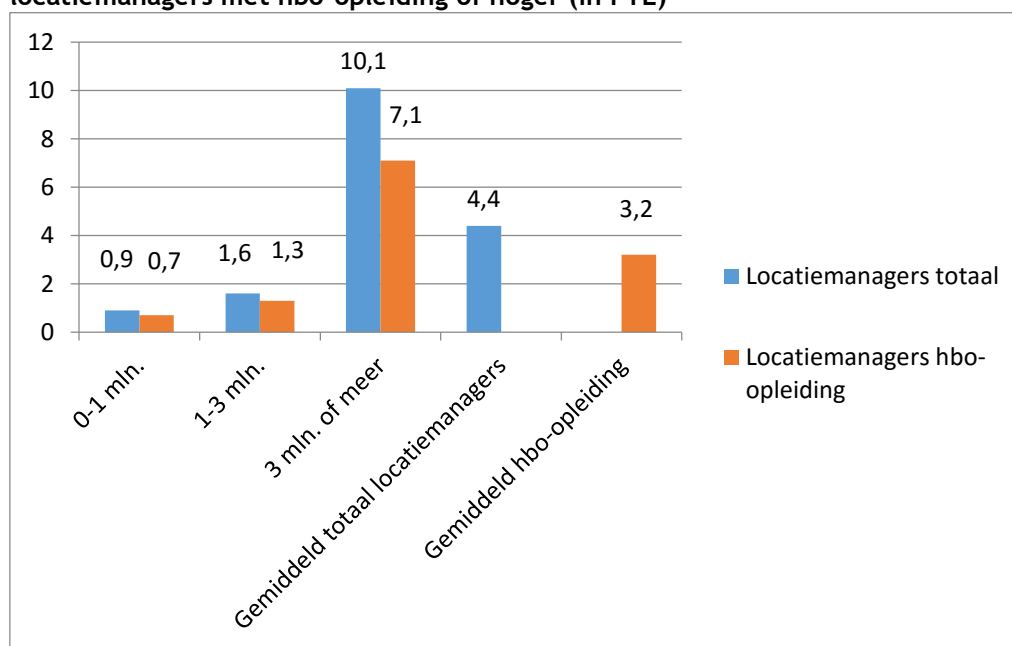
Voor extra activiteiten (bijvoorbeeld uitstapjes of bijzondere activiteiten op de locatie) maakt een deel van de kinderopvangorganisaties gebruik van vrijwilligers. Daarnaast verzorgt een deel van de kinderopvangorganisaties ook de overblijf tijdens de middagpauze op de basisschool en maakt

daarbij gebruik van vrijwillige overblijfsmedewerkers. Ook het vervoer van en naar de buitenschoolse opvang vindt soms door vrijwilligers plaats.

Bij vrijwilligers gaat het vaak om ouders die extra hand- en spandiensten verlenen. Een klein deel is geen ouder. Voor vrijwilligers geldt dat ook zij moeten beschikken over een Verklaring Omtrent Gedrag. De inzet wordt vaak geformaliseerd door een vrijwilligerscontract. Vrijwilligers vervangen in de kinderopvang geen beroepskrachten, deskundige beroepskrachten zijn volgens wettelijke kwaliteitseisen vereist.

Kleine organisaties hebben weinig inzet van enige omvang van vrijwilligers. Naarmate de grootte van de organisatie toeneemt, is er meer vrijwillige inzet. Ten opzichte van eerdere benchmarks lijkt de inzet van vrijwilligers echter afgenomen.

Figuur 5.7 Gemiddeld aantal locatiemanagers per organisatie, waarvan gemiddeld aantal locatiemanagers met hbo-opleiding of hoger (in FTE)

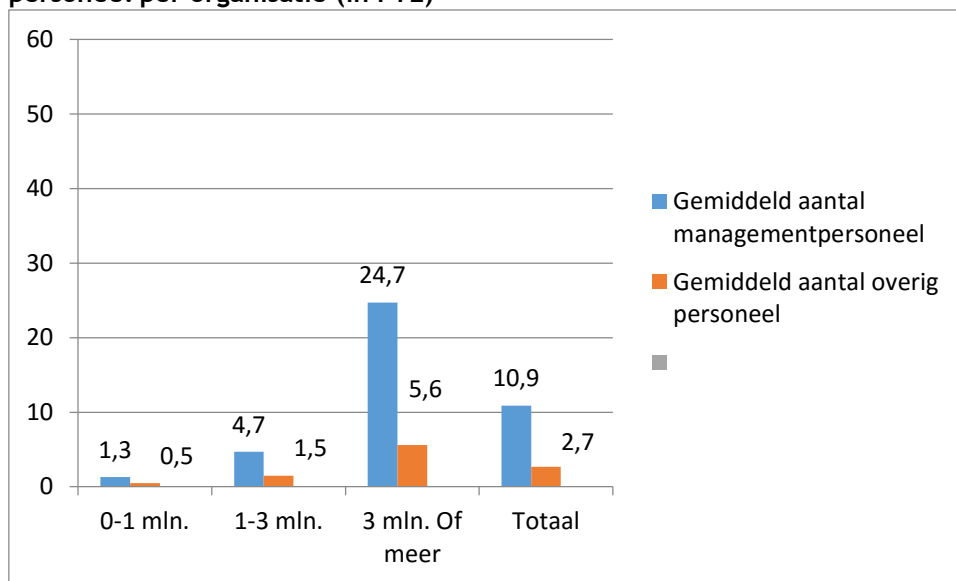
Het overgrote deel van de locatiemanagers in de kinderopvang heeft een HBO-opleiding of hoger afgerond. Veel kinderopvangorganisaties hanteren dit opleidingsniveau als standaardis bij deze functie.

Aandeel locatiemanagers met HBO-opleiding naar grootteklasse (in %)

Grootteklasse	Aandeel locatiemanagers met hbo-opleiding in %
0 tot 1 miljoen euro	78%
1 tot 3 miljoen euro	81%
3 miljoen euro of hoger	70%
Gemiddeld	72%

Ten opzichte van vorig jaar is dit cijfer gestegen met vier procent. Het aandeel locatiemanagers met een HBO-opleiding is hiermee gegroeid. Belangrijke oorzaak in de sector zijn reorganisaties, waardoor relatief meer locatiemanagers met een HBO-opleiding overbleven.

Figuur 5.8 Gemiddeld aantal managementpersoneel en gemiddeld aantal overig ondersteunend personeel per organisatie (in FTE)

In de grootteklasse tot één miljoen euro is het gemiddeld aantal FTE aan managementpersoneel klein. In deze categorie, maar ook voor een deel in de grootteklasse tot drie miljoen euro, vervult de directeur ook de taak van locatiemanager. Omdat de ‘span of control’ (de ratio aantal medewerkers op één leidinggevende) betrekkelijk laag is bij kleine organisaties, voeren de directeurs van kleine organisaties veelal ook de dagelijkse leiding op de werkvloer.

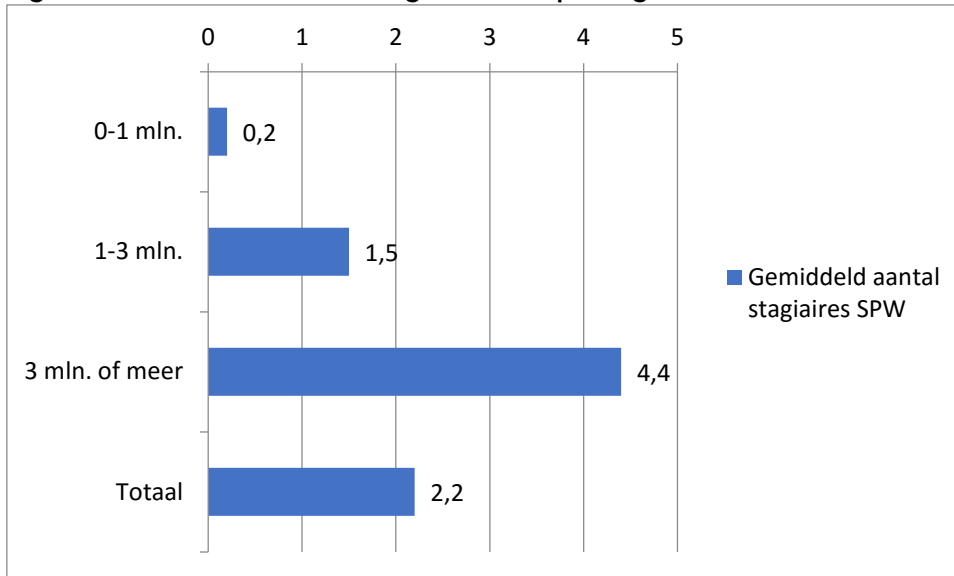
In grotere organisaties zijn managers ook verantwoordelijk voor een fors groter aantal personeelsleden. Door reorganisaties (als gevolg van de jarenlange vraaguitval) is de ‘span of control’ noodgedwongen vergroot: locatiemanagers zijn vaak verantwoordelijk geworden voor meerdere locaties.

Gemiddeld overheadpercentage respondenten

	Percentage
Gemiddeld overheadpercentage kinderopvangorganisaties (management- en overig personeel op het totaal)	15,4%

Het gemiddeld overheadpercentage bij respondenten is relatief laag in vergelijking met andere sectoren, zo blijkt uit onderzoek van onderzoeksbureau Berenschot (2013). De overhead in kinderopvangorganisaties wordt voor een groot deel ook bepaald door de extra dienstverlening van kinderopvangorganisaties, zoals pedagogische ondersteuning en professionele planning en klantenservice voor ouders.

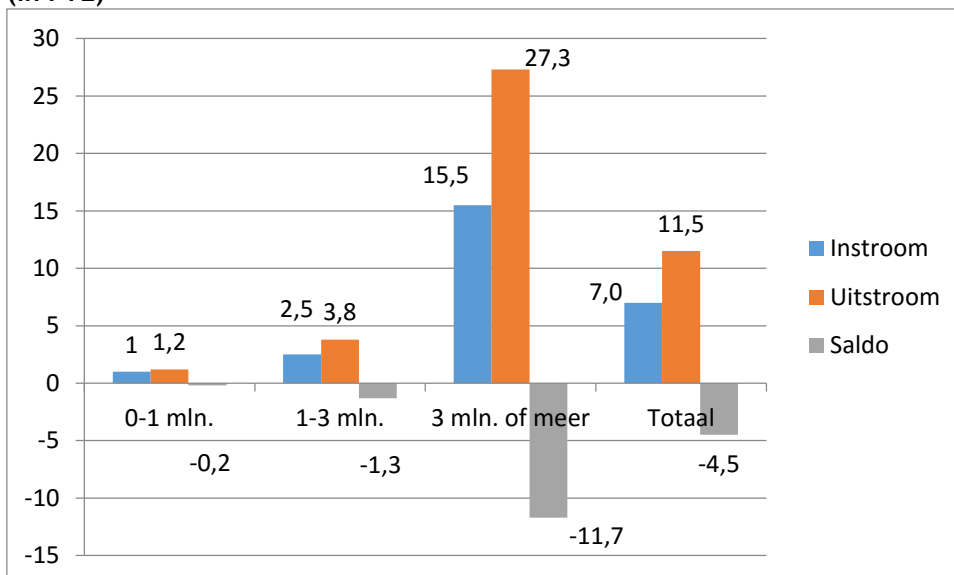
Figuur 5.9 Gemiddeld aantal stagiaires SPW per organisatie

Het gemiddeld aantal stagiaires is ten opzichte van eerdere benchmarks licht toegenomen. In de categorieën 1 tot 3 miljoen en 3 miljoen of meer omzet is het gemiddeld aantal stagiaires licht toegenomen, terwijl dit in de categorie 0 tot 1 miljoen licht is afgenomen. Per saldo blijft een lichte stijging over.

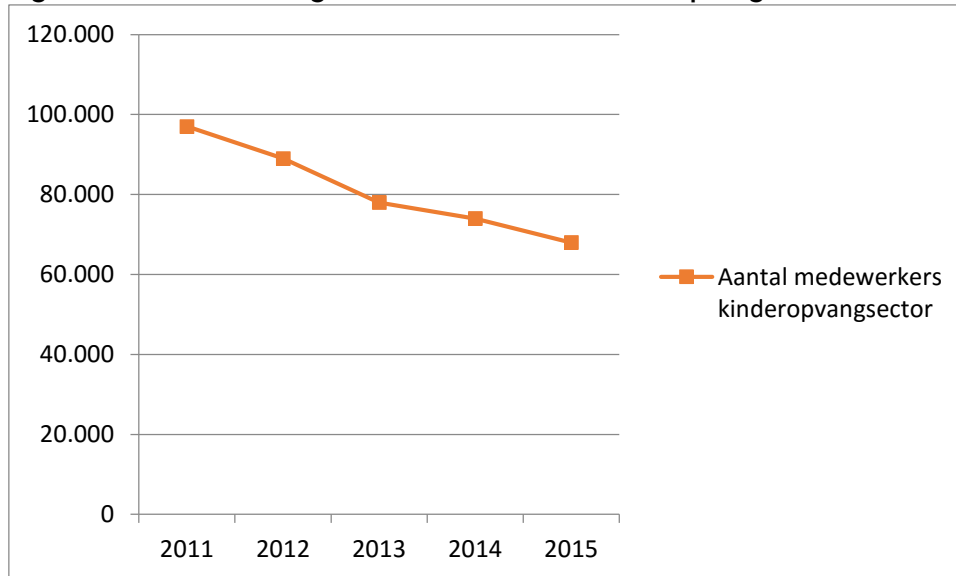
Ondanks het dalende aantal personeelsleden, blijft de kinderopvangsector stageplekken houden voor nieuw pedagogisch personeel. Daarmee vult de sector haar maatschappelijke verantwoordelijkheid in om ook in de toekomst over voldoende en kundig pedagogisch personeel te kunnen beschikken.

Figuur 5.10 Gemiddelde in- en uitstroom personeel en saldo personeelsverloop per organisatie (in FTE)

Uit bovenstaand diagram wordt duidelijk dat er in de kinderopvangsector nog steeds sprake is van een behoorlijke uitstroom van personeel. Met name in de omzetcategorie drie miljoen of meer. Dit heeft te maken met de reorganisaties die kinderopvangorganisaties moeten doorvoeren als gevolg van de vraaguitval.

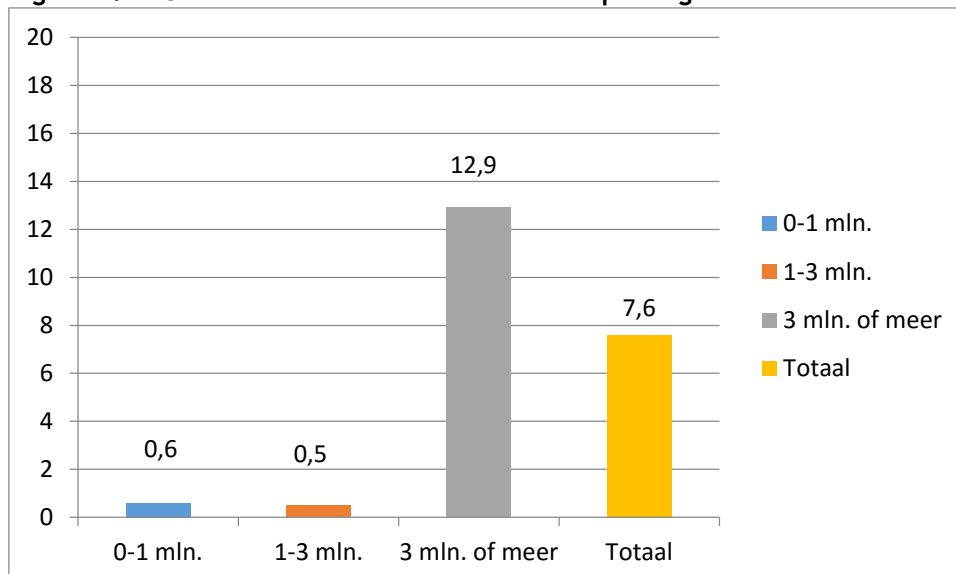
Figuur 5.11 Ontwikkeling aantal medewerkers kinderopvangsector 2011-2015

Bron: cijfers en ramingen FCB

De cijfers uit figuur 5.10 (in- en uitstroom personeel per organisatie) passen geheel in de ontwikkeling die op landelijk niveau te zien is: het aantal personeelsleden in de sector neemt af. Als gevolg van vraaguitval en bijbehorende reorganisaties hebben kinderopvangorganisaties de laatste jaren afscheid moeten nemen van grote aantallen personeelsleden. In de periode 2011-2014 hebben maar liefst zo'n 25.000 personeelsleden de sector verlaten.

Figuur 5.12 Gemiddeld aantal uitzendkrachten per organisatie

Het gemiddeld aantal uitzendkrachten in de kinderopvangsector is relatief laag maar is wel gestegen. Met name grote organisaties hebben in 2014 meer uitzendkrachten ingehuurd. De meeste kinderopvangorganisaties hebben geen tot weinig inzet van uitzendkrachten. Met de vraaguitval hebben veel organisaties besloten om de inzet van uitzendkrachten zo min mogelijk te beperken. Daarvoor hebben zij regelmatig zelf poules opgezet van invalmedewerkers die in het geval van ziekte of verlof een pedagogisch medewerker kunnen vervangen.

Conclusie personeel

Het aantal personeelsleden in de kinderopvangsector is in 2014 afgenomen. De uitstroom bij kinderopvangorganisaties blijft nog altijd hoger dan de instroom. Op sectorniveau zijn er sinds 2011 tot heden zo'n 30.000 werknemers minder. Dit is het gevolg van het niet kunnen verlengen van tijdelijke contracten en reorganisaties waar kinderopvangorganisaties noodgedwongen mee te maken hebben. Ook in 2014 was dit nog een veelvoorkomend beeld.

Door deze grote uitstroom van personeel is er sprake van een grote uittocht van kennis en ervaring in de kinderopvangsector. Kennis en ervaring die juist was opgebouwd, ook als gevolg van de grote capaciteitsuitbreiding in de periode 2007-2010.

Opvallend is dat een deel van de pedagogisch medewerkers een hogere opleiding heeft dan dat de opleidingseisen voorschrijven (SPW-4 of hoger). Het aandeel pedagogisch medewerkers met een opleidingsniveau van SPW-4 of hoger is ten opzichte van eerdere benchmarks gestegen. Dit kan onder andere te maken hebben door als gevolg van reorganisaties gewijzigde personeelssamenstellingen.

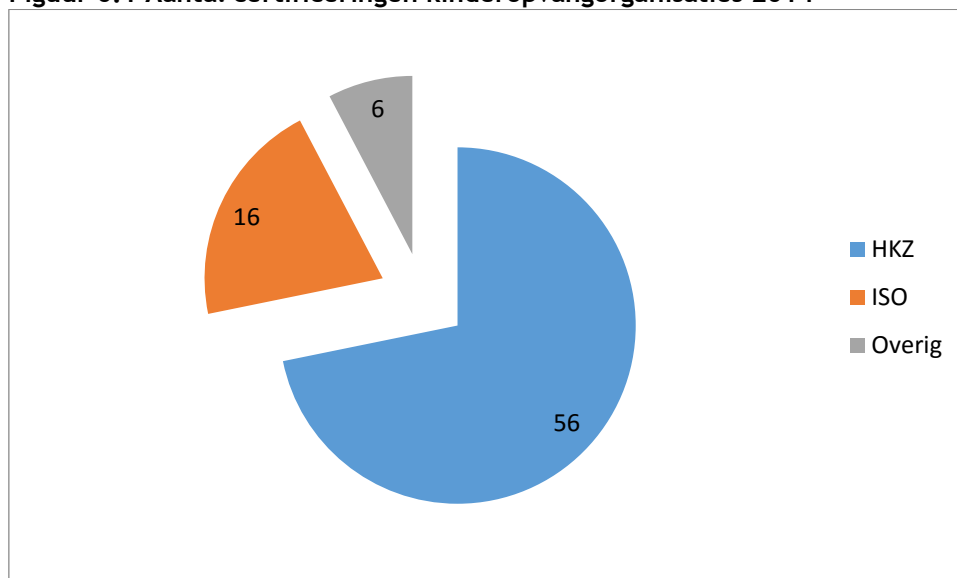
Nu er voor 2016 een intensivering van de kinderopvangtoeslag op stapel staat, trekt de vraag naar kinderopvang mogelijk weer licht aan. Dit kan een (beperkt) positief effect hebben op de werkgelegenheid. Eerder becijferde Bureau Buitenhok dat dit mogelijk zo'n 7.000 banen in de sector zou opleveren. Daarmee zou een beperkt deel van de afgelopen jaren verloren gegane werkgelegenheid weer hersteld kunnen worden.

6. Kwaliteit

In de kinderopvangsector is continue aandacht voor (pedagogische) kwaliteit. De sector werkt aan het Integraal Kwaliteitskader en in samenwerking met betrokken partijen wordt gewerkt aan Het Nieuwe Toezicht en herijking van de kwaliteitseisen. Maar ook individueel werken kinderopvangsorganisaties steeds verder aan het verbeteren van de kwaliteit. Door het toepassen van nieuwe pedagogische inzichten, door het trainen van personeel en door het regelmatig herijken van pedagogisch beleid. Kwaliteit is en blijft daarmee een dynamisch aandachtsgebied voor de sector.

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de inzet van kinderopvangorganisaties voor certificering van organisatieprocessen, verbetering van de pedagogische kwaliteit, verhoging van de kwalificaties van het pedagogisch personeel en de meting van medewerkertevredenheid, oudertevredenheid en kindertevredenheid.

Figuur 6.1 Aantal certificeringen kinderopvangorganisaties 2014

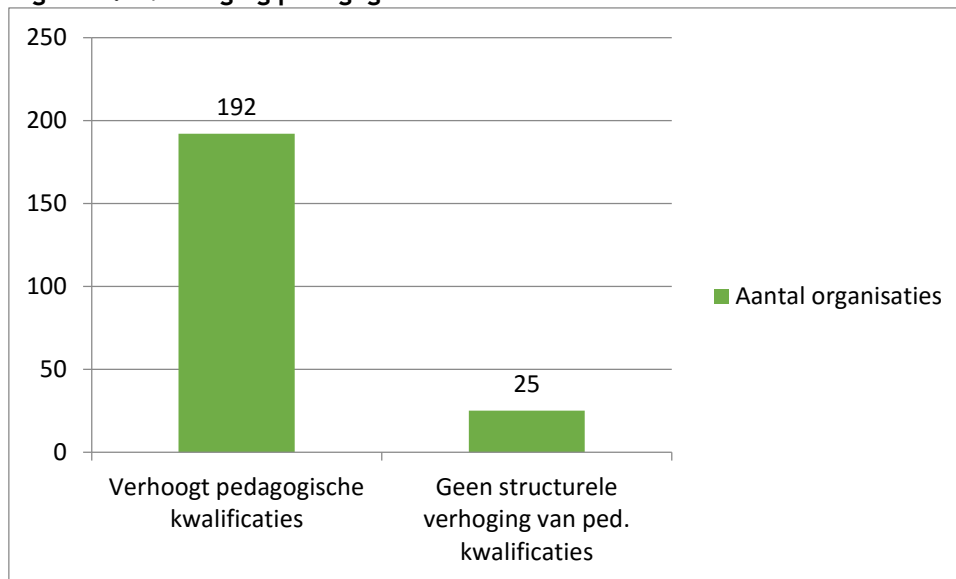
Overzicht gecertificeerde en niet-gecertificeerde organisaties

	Aantal organisaties
Gecertificeerde organisaties	60
Niet-gecertificeerde organisaties	158

Het aandeel organisaties met certificering ligt in lijn met de uitkomsten van vorig jaar. De meeste organisaties zijn HKZ-gecertificeerd, een kleiner aantal organisaties is ISO-gecertificeerd. Een klein aandeel heeft een andere certificering (o.a. Piramide, Calibris en Kindwijzer).

In het cirkeldiagram is weergegeven welke certificering organisaties hebben. Organisaties kunnen meerdere certificeringen hebben, daardoor is het aantal certiticerings kinderopvangorganisaties hoger dan het aantal gecertificeerde organisaties.

Figuur 6.2 Verhoging pedagogische kwalificaties 2014

Het overgrote deel van de respondenten heeft beleid om structureel aandacht te besteden aan de verhoging van pedagogische kwalificaties. Slechts een klein deel van de respondenten (25) geeft aan de verhoging van pedagogische kwalificaties op onregelmatige basis vorm te geven.

Het personeel bepaalt voor een belangrijk deel de kwaliteit van de kinderopvang. Kinderopvangorganisaties investeren daarom veel in het kennisniveau van pedagogisch medewerkers.

Belangrijkste vormen van het verhogen van het kennisniveau zijn studiedagen of andere periodieke bijscholing en cursussen/interne scholing (door middel van pedagogische staf die kennis overbrengt aan pedagogisch medewerkers). E-learning is ook in opkomst.

Conclusie

Kwaliteit is een belangrijk onderwerp voor kinderopvangorganisaties. Niet alleen wordt er veel aandacht aan besteed op de werkvloer, ook in het beleid is er bij het overgrote deel van de kinderopvangorganisaties structureel aandacht voor kwaliteit.

Duidelijk is dat ondanks de vraaguitval van de afgelopen jaren en dalende omzetten, kinderopvangorganisaties oog blijven houden voor kwaliteit en dit ook als onderscheidend punt hanteren in hun bedrijfsvoering ten opzichte van andere kinderopvangorganisaties.

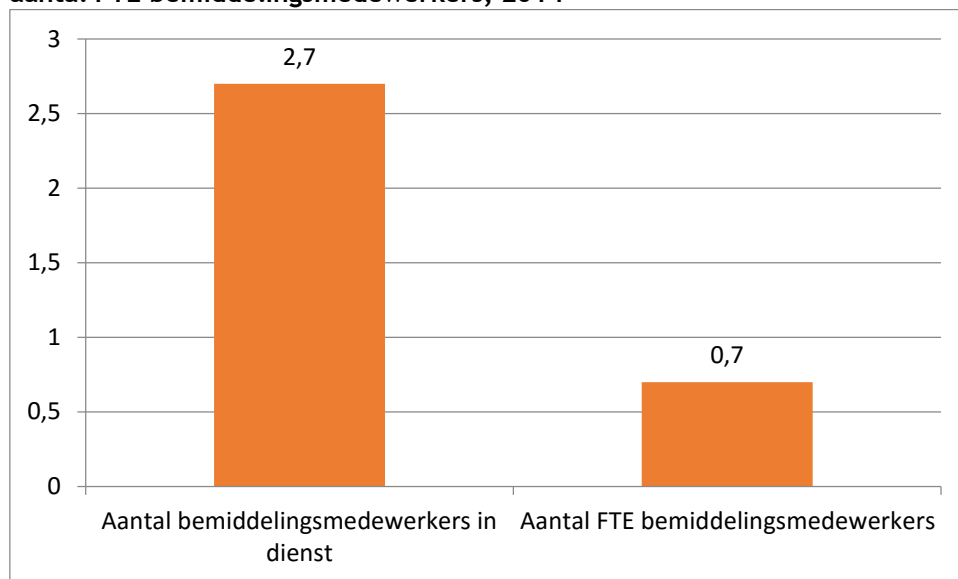
Het begrip kwaliteit wordt in de sector vooral gezien in samenhang met het personeel en het personeelsbeleid. Daarom investeren ondernemers in verhoging van het kennisniveau van hun medewerkers. Jaarlijkse studiedagen, het aanbieden van op maat cursussen en het delen van informatie over nieuwe wetenschappelijke inzichten zijn gemeengoed.

De sector werkt in dat licht ook aan een sectorbreed systeem van Permanente Educatie, zodat pedagogisch medewerkers continue hun beroepsvaardigheden en kennisniveau kunnen versterken. Mede door aansluiting permanente educatie op het initiële onderwijs geeft de sector invulling aan structurele en integrale borging en versterking van de kwalificaties en kennis van pedagogisch medewerkers, die aansluiten op recente wetenschappelijke inzichten en sectorbreed eenduidig inzetbaar zijn. Ook dit systeem zal over enkele jaren gemeengoed zijn in de sector.

7. Gastouderopvang

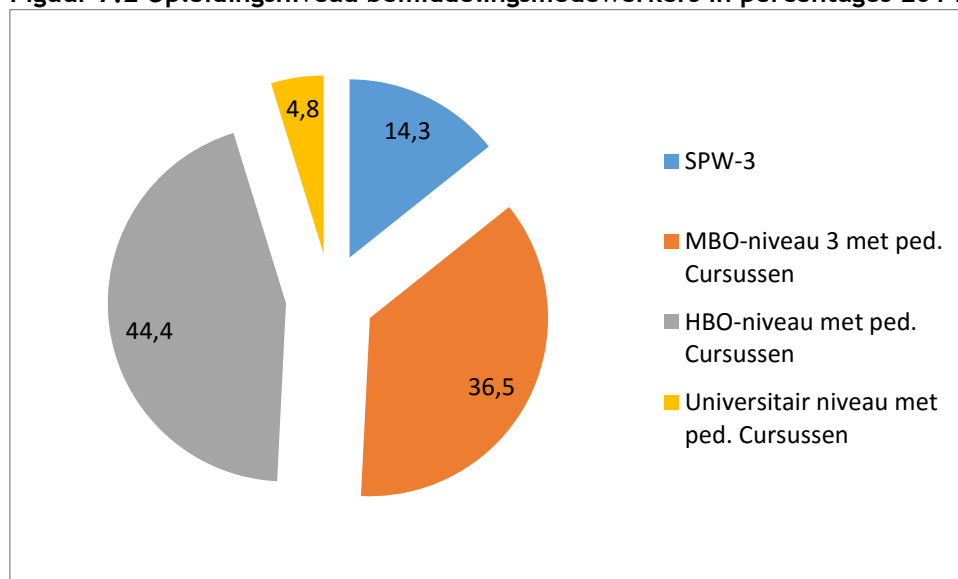
Dit jaar is in de Benchmark Kinderopvang extra aandacht geschonken aan gastouderopvang. Gastouderbureaus konden gebruik maken van een speciale route in de Benchmark, waarbij de vragen toegesneden waren op gastouderopvang. In totaal hebben 64 gastouderbureaus deze vragen ingevuld. Het gaat hierbij om zelfstandige gastouderbureaus of gastouderbureaus die onderdeel zijn van een kinderopvangorganisatie die ook andere soorten kinderopvang aanbiedt. De grootte van gastouderbureaus loopt uiteen: van organisaties waar de houder als enig personeelslid in dienst is tot gastouderbureaus met meerdere medewerkers.

Figuur 7.1 Gemiddeld aantal bemiddelingsmedewerkers per gastouderbureau en gemiddeld aantal FTE bemiddelingsmedewerkers, 2014

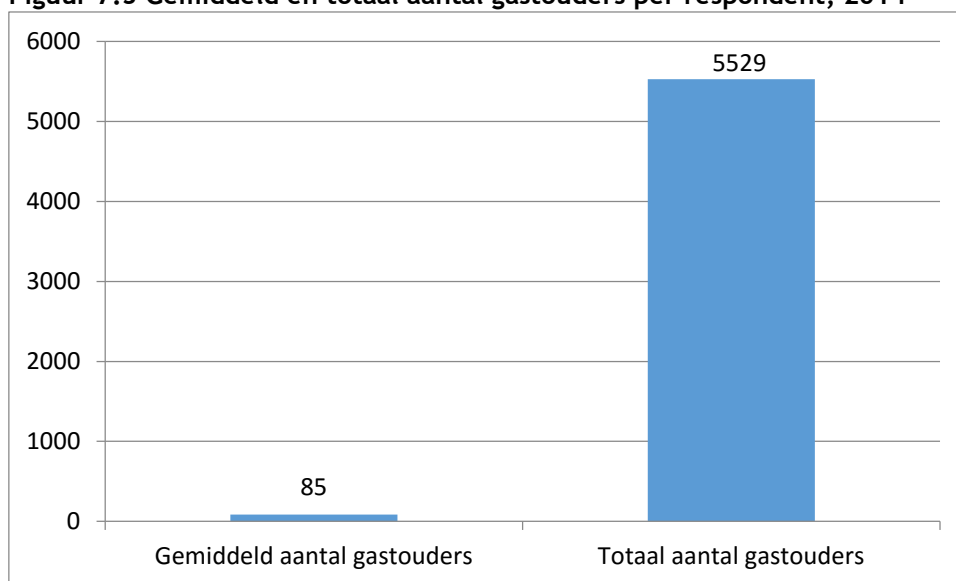
De functie bemiddelingsmedewerker wordt bij uitstek door in part-time uitgevoerd. Dit verklaart het verschil tussen het gemiddeld aantal bemiddelingsmedewerkers en het gemiddeld aantal FTE dat respondenten in dienst hebben.

Figuur 7.2 Opleidingsniveau bemiddelingsmedewerkers in percentages 2014

Het grootste deel van de bemiddelingsmedewerkers van respondenten is MBO-opgeleid. Toch is er ook een hoog aandeel medewerkers dat HBO-opgeleid is. Veel medewerkers zijn ook nog eens aanvullend geschoold op pedagogisch gebied door middel van allerlei cursussen.

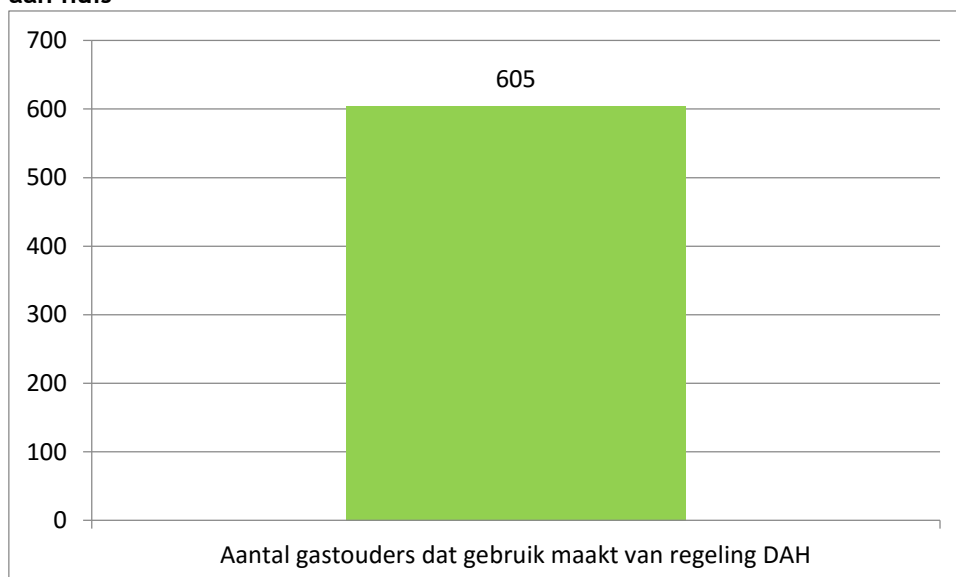
Figuur 7.3 Gemiddeld en totaal aantal gastouders per respondent, 2014

In 2014 waren gemiddeld 85 gastouders verbonden aan respondenten. Het aantal gastouders per gastouderbureau loopt uiteen: van enkele tientallen bij kleinere organisaties tot aan enkele honderden bij grotere gastouderbureaus.

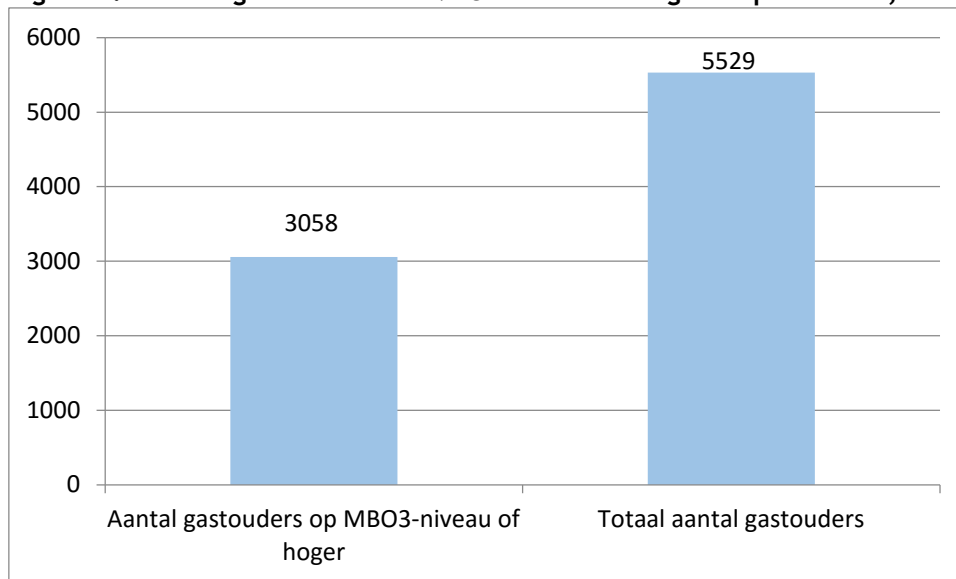
Bij respondenten waren in totaal ruim 5.500 gastouders actief. Daarmee zijn respondenten goed voor zo'n 15% van de markt voor gastouderopvang. In totaal zijn ruim 37.000 gastouders in Nederland actief.

Figuur 7.4 Aantal gastouders bij respondenten dat gebruik maakt van Regeling Dienstverlening aan huis

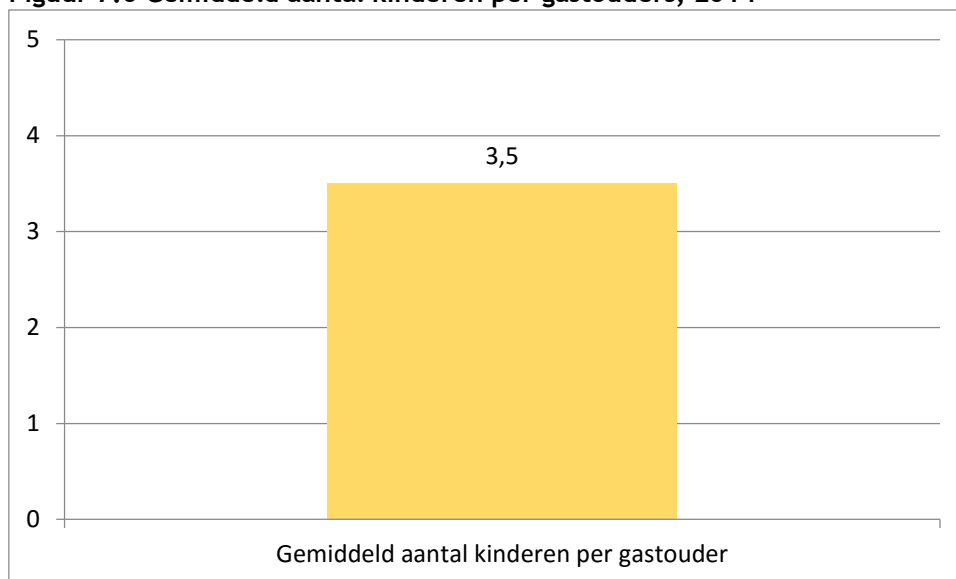
Het aantal gastouders dat bij respondenten gebruik maakt van de Regeling Dienstverlening aan huis is beperkt. Bij respondenten is dit 11% van het aantal gastouders. Daarmee gaat het om een weliswaar beperkte, maar toch niet te verwaarlozen groep.

Figuur 7.5 Aantal gastouders met MBO3-niveau of hoger respondenten, 2014

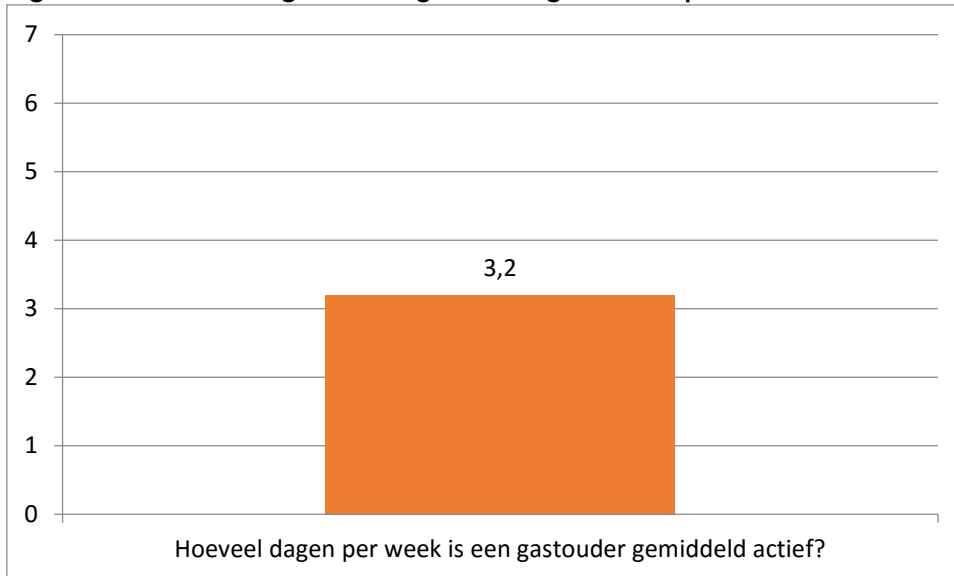
In totaal heeft 55% van de gastouders van respondenten een opleiding op MBO3-niveau of hoger. In het landelijke onderzoek 'Gastouder in beeld' van het Kohnstamm Instituut en het NCKO uit 2014 wordt geconcludeerd dat 73% van alle gastouders een opleiding op MBO3-niveau of hoger heeft.

Figuur 7.6 Gemiddeld aantal kinderen per gastouders, 2014

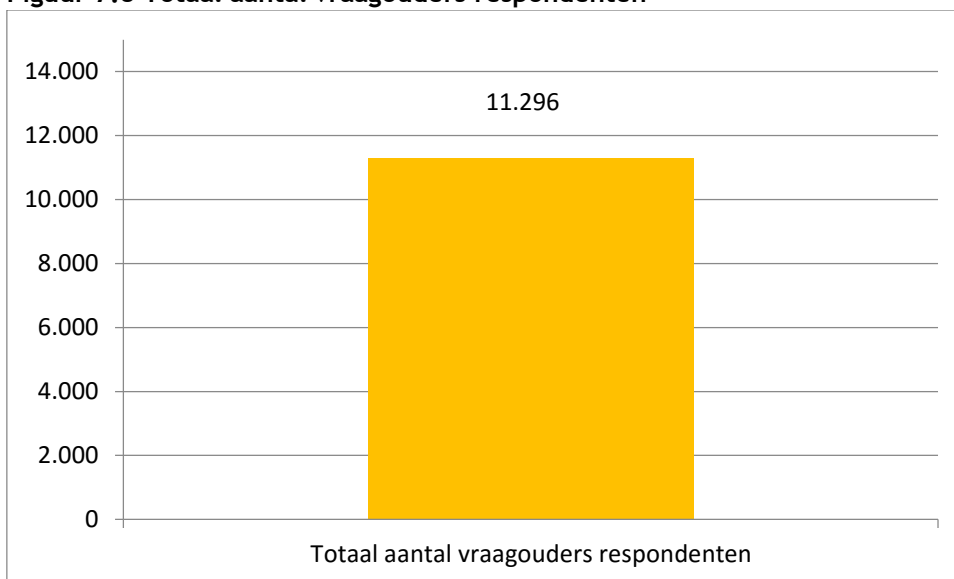
Gastouders bij respondenten vangen gemiddeld 3,5 kind op. Daarmee zitten gastouders gemiddeld op ongeveer de helft van het aantal gastouderkinderen dat zij mogen opvangen (in totaal maximaal zes, waarvan maximaal vijf tot vier jarige leeftijd).

Figuur 7.7 Hoeveel dagen is een gastouder gemiddeld per week actief?

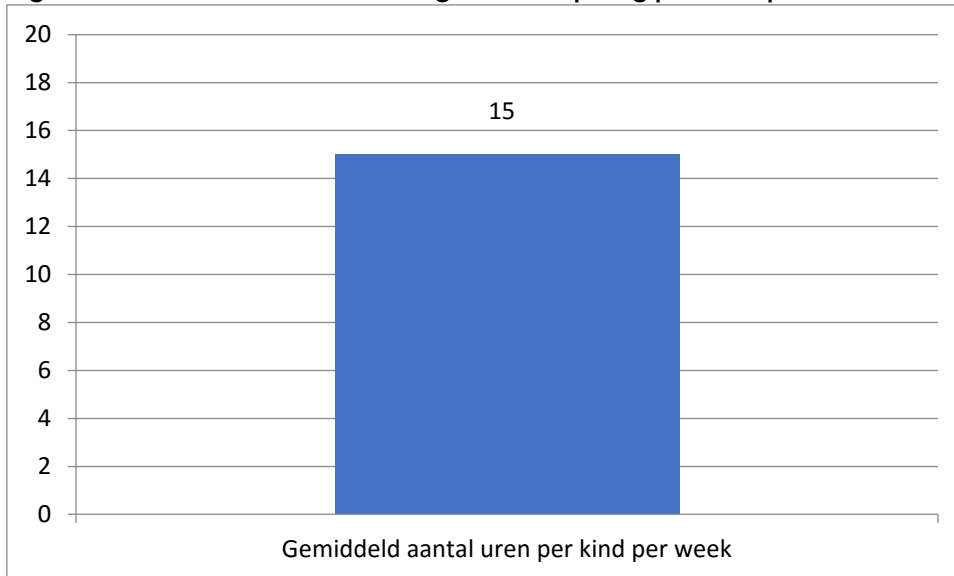
Gastouders zijn bij respondenten gemiddeld 3,2 dagen per week actief met de opvang van kinderen. Uit het onderzoek 'Gastouder in beeld' van het Kohnstamm Instituut en het NCKO blijkt dat 47% van de gastouders tussen de twee en vier dagen per week actief is. Circa 13% werkt 38 uur of meer per week volgens dit onderzoek.

Figuur 7.8 Totaal aantal vraagouders respondenten

Ruim 11.000 vraagouders maken gebruik van de diensten van respondenten.

Figuur 7.9 Gemiddeld aantal uren gastouderopvang per kind per week

Gemiddeld maken kinderen 15 uur per week gebruik van gastouderopvang via respondenten. In dit getal zijn zowel kinderen opgenomen die wel als niet naar het basisonderwijs gaan.

Conclusie gastouderopvang

De gastouderopvang is een belangrijk onderdeel van kinderopvang. Met name in het buitengebied, waar een kindcentrum gemiddeld wat verder weg zit, maken veel ouders gebruik van gastouderopvang.

Opvallend is dat veel gastouders een opleidingsniveau hebben dat hoger is dan de wettelijke vereisten. Het aandeel gastouders dat gebruik maakt van de regeling Dienstverlening aan huis is juist weer klein. Veel gastouderopvang vindt dan ook plaats bij gastouders thuis. Een gastouder is gemiddeld met 3,2 dag per week zeer actief in de gastouderopvang. Verschillende kinderen maken dan ook gebruik van één en dezelfde gastouder: gemiddeld 3,5 per gastouder.

De komende jaren blijft het speelveld van de gastouderopvang in beweging. Alhoewel het aantal gastouders jaar op jaar afneemt, blijft er een stabiel aantal kinderen gebruik maken van deze vorm van kinderopvang.

Conclusies

Voorzichtig aan lijken de eerste signalen van stabilisatie in de kinderopvangsector zich af te tekenen. Alhoewel er nog steeds sprake is van een dalend personeelsbestand als gevolg van reorganisaties en faillissementen, stabiliseert het aantal kinderen dat gebruik maakt van kinderopvang zich en zijn de financiële resultaten in de sector licht verbeterd. De financiële situatie in de sector blijft echter nog zorgelijk.

Sectorbeeld en capaciteit

Het aantal kinderen dat gebruik maakt van kinderopvang heeft zich gestabiliseerd. Desondanks is er nog steeds sprake van een dalend aantal uren dat kinderen gebruik maken van de kinderopvang. Voor veel kinderopvangorganisaties betekent dit nog steeds dat er moet worden ingekrompen in het personeelsbestand om vraag en aanbod op elkaar te laten aansluiten.

Het aantal faillissementen is minder groot dan een jaar geleden, maar blijft nog steeds hoger dan het niveau van enkele jaren geleden. Met grote regelmaat verschijnen er nog steeds berichten in de media over kinderopvangorganisaties die de marktomstandigheden uiteindelijk toch niet het hoofd hebben kunnen bieden. De precaire financiële situatie in de sector geeft ook geen aanleiding om te verwachten dat het aantal faillissementen terug zal gaan naar een stabiel niveau.

Het aanbod aan kinderopvang is het afgelopen jaar ook veranderd: nog steeds is er sprake van een dalend aantal locaties gastouderopvang. Het aantal locaties buitenschoolse opvang is gestabiliseerd na jaren van daling. Alleen het aantal locaties dagopvang groeit nog, voor een groot deel te danken aan de omvorming van peuterspeelzaalwerk tot dagopvang (harmonisatie).

Financiën

Uit de cijfers wordt duidelijk dat de financiële positie van de kinderopvangsector ten opzichte van vorig jaar licht verbeterd is. Dit is echter onvoldoende om nu al gerust te zijn. De rentabiliteit is nog steeds onvoldoende, evenals de solvabiliteit.

Het netto-resultaat is wel verbeterd ten opzichte van vorig jaar, maar blijft nog altijd negatief. De ruimte voor investeringen is dan ook niet tot nauwelijks aanwezig binnen de sector. Desondanks staat de sector vanuit wet- en regelgeving wel investeringen te wachten. Ook ten aanzien van de plannen rondom Directe Financiering (het betalen van de kosten kinderopvang via een overheidsorganisatie) heeft dit gevolgen: de sector heeft te weinig vet op de botten om de opvang van kinderen voor te financieren.

De precaire financiële situatie in de sector blijft zorgen baren en zal nog veel flexibiliteit van organisaties en hun medewerkers vragen. De eerste tekenen van stabilisatie lijken op te doemen in de cijfers. De sector is dan ook blij met de 290 miljoen intensivering van de kinderopvangtoeslag, als eerste stap voor herstel van de sector. Hiermee is de sector er echter nog niet, het zal de sector nog een aantal jaren vergen om weer op een financieel gezond niveau te komen.

Personeel

Het aantal personeelsleden in de kinderopvangsector is in 2014 afgenomen. De uitstroom bij kinderopvangorganisaties blijft nog altijd hoger dan de instroom. Op sectorniveau zijn er sinds 2011 tot heden zo'n 30.000 werknemers minder.

De uitdagende marktomstandigheden nopen kinderopvangorganisaties ook tot zuinigheid: met zo'n 15% is de overhead in de kinderopvangsector beperkt ten opzichte van andere sectoren.

Het aandeel pedagogisch medewerkers met een opleidingsniveau van SPW-4 of hoger is ten opzichte van eerdere benchmarks gestegen. Daarmee hebben pedagogisch medewerkers voor een belangrijk deel een hoger niveau dan vereist.

Kwaliteit

Het begrip kwaliteit wordt in de sector vooral gezien in samenhang met het personeel en het personeelsbeleid. Daarom investeren veel kinderopvangorganisaties in verhoging van het kennisniveau van hun medewerkers. Jaarlijkse studiedagen, het aanbieden van op maat cursussen en het delen van informatie over nieuwe wetenschappelijke inzichten zijn gemeengoed.

De sector werkt in dat licht ook aan een sectorbreed systeem van Permanente Educatie, zodat pedagogisch medewerkers continue hun beroepsvaardigheden en kennisniveau kunnen versterken.

Gastouderopvang

De gastouderopvang is een belangrijk onderdeel van kinderopvang. Ouders maken vaak een bewuste keuze voor gastouderopvang. In een groot aantal gebieden is gastouderopvang een belangrijke aanvulling op het aanbod van reguliere kinderopvang, dat bijvoorbeeld in krimpgebieden verschaald is als gevolg van bevolkingsdaling.

Opvallend is dat veel gastouders een opleidingsniveau hebben dat hoger is dan de wettelijke vereisten. Het aandeel gastouders dat gebruik maakt van de regeling Dienstverlening aan huis is juist weer klein. Veel gastouderopvang vindt dan ook plaats bij gastouders thuis.

Voor veel gastouders is het bieden van gastouderopvang een belangrijke taak. Zij zijn dan ook meerdere dagen actief met het opvangen van kinderen. Gemiddeld vangen zij zo'n vier kinderen per week op.

Verantwoording benchmarkonderzoek

In de periode juni tot en met september 2015 is een benchmarkonderzoek gehouden onder kinderopvangorganisaties op het gebied van bedrijfsvoering, capaciteit, financiën, kwaliteit en personeel. Dit onderzoek werd uitgevoerd door Brancheorganisatie Kinderopvang in samenwerking met het Waarborgfonds Kinderopvang.

Kinderopvangorganisaties konden meedoen aan het benchmarkonderzoek door het beantwoorden van een vragenlijst in een digitale tool. Kinderopvangorganisaties zijn hiertoe rechtstreeks benaderd, of konden zich via www.benchmarkkinderopvang.nl aanmelden voor het benchmarkonderzoek.

In totaal hebben 218 organisaties respons gegeven en zijn de gegevens van 63 door het Waarborgfonds Kinderopvang geborgde relaties meegenomen in het onderdeel financiën. Na een kwalitatieve analyse zijn de antwoorden van nagenoeg alle kinderopvangorganisaties gebruikt in de uitkomsten van het benchmarkonderzoek. Respondenten zijn zowel lid als niet-lid van Brancheorganisatie Kinderopvang en zijn zowel wel als niet-geborgd bij het Waarborgfonds Kinderopvang.

Respondenten zijn ingedeeld naar drie grootteklassen: klein (omzet tot 1 miljoen euro), middelgroot (omzet van 1 miljoen tot drie miljoen euro) of groot (3 miljoen euro of groter).

	Deelnemers benchmark	Totaal	Vershil*
Totaal	218	281	63
Eenmanszaak		16	16
VOF/CV		19	13
BV/NV		79	28
Stichting		104	6

* betreft geborgde relaties (kinderopvangorganisaties) door het Waarborgfonds Kinderopvang.

Na het sluiten van de digitale tool op 1 september 2014 zijn alle uitkomsten verwerkt tot bruikbare statistieken in de vorm van diagrammen of tabellen. Bij het samenstellen van de diagrammen en tabellen zijn de uitkomsten verdeeld naar de drie grootteklassen. Alle uitkomsten zijn door Brancheorganisatie Kinderopvang en Waarborgfonds Kinderopvang kwalitatief geanalyseerd.

De verantwoordelijkheid voor aanlevering van correcte cijfers blijft bij de deelnemers liggen.

Bronnenlijst

Algemene Rekenkamer, *Bezuiniging op de kinderopvangtoeslag: realisatie en effect*, Den Haag, mei 2014.

Algemene Rekenkamer, *Achtergronddocument Bezuiniging op de kinderopvangtoeslag: realisatie en effect*, Den Haag, mei 2014.

Bettendorf, L., E. Jongen en P. Muller (2011), Ex post analyse effect kinderopvangtoeslag op arbeidsparticipatie. *CPB notitie*, 23 december.

Bettendorf, L., E. Jongen en P. Muller (2012), Effect verandering kinderopvangsubsidie op arbeidsparticipatie. *ESB*, 97(4647), 678-680.

De Boer, H.-W., E. Jongen, J. Kabatek (2014), The effectiveness of fiscal stimuli for working parents. *CPB Discussion Paper 286*. Den Haag: CPB.

Brancheorganisatie Kinderopvang, Brancherapport Kinderopvang 2013, Utrecht, september 2013.

Brancheorganisatie Kinderopvang, Brancherapport Kinderopvang 2014, Utrecht, november 2014.

Brancheorganisatie Kinderopvang PO-Raad, MOgroep, Boink, Convenant Kwaliteit Kinderopvang en Peuterspeelzalen, Utrecht, december 2013.

Brancheorganisatie Kinderopvang, *Factsheet kinderopvang*, augustus 2015.

Brancheorganisatie Kinderopvang, PO-Raad, MOgroep, VNG, *Brief harmonisatie voorschoolse voorzieningen*, Utrecht, 16 september 2013.

Brancheorganisatie Kinderopvang, *Overzicht gemeentelijke leges kinderopvang*, Utrecht 2012/2013/2014/2015.

Bruggen slaan, Regeerakkoord VVD/PvdA, Den Haag, 29 oktober 2012.

Buitenhek management & consult, *Update toekomstscenario integratie peuterwerk en dagopvang*, Utrecht, juni 2013.

Buitenhek management & consult, *Peuterspeelzaalwerk NL: facts & figures 2014. Feitenonderzoek ter voorbereiding op "een betere basis voor peuters"*, Utrecht, 2014.

Buitenhek management & consult, *Kinderopvang als banenmotor binnen de belastingherziening*, Utrecht, 2015.

Centraal Bureau voor de Statistiek, Statistiek faillissementen, directe opgaven, 2015.

Centraal Planbureau, *De effectiviteit van fiscale prikkels voor werkende ouders*, CPB Discussion Paper 286, Den Haag, oktober 2014.

Centraal Planbureau, *MICSIM - a behavioural model for the analysis of tax-benefit reform in The Netherlands*, Den Haag, november 2014.

Commissie Dienstverlening aan huis, *Dienstverlening aan huis: wie betaalt de rekening?*, Den Haag, maart 2014.

Emre Akgunduz, Y., Janneke Plantenga, *Competition for a better future? Effects of competition on child care quality*, Utrecht School of Economics, Tjalling C. Koopmans Research Institute, Discussion Paper Series nr: 13-14, Utrecht, november 2013.

Emre Akgunduz, Yusuf, Egbert Jongen, Paul Leseman, Janneke Plantenga, *Cutting from the future? Impact of a subsidy reduction on child care quality in the Netherlands*, Utrecht School of Economics, Tjalling C. Koopmans Research Institute, Discussion Paper Series nr: 13-18, Utrecht, december 2013

FCB, *Cijfers en Onderzoek*, www.fcb.nl.

Havnes, T., M. Mogstad (2009), No Child Left Behind: Universal Child Care and Children's Long-Run Outcomes. *Discussion Papers No. 582*, Kongsvinger: Statistics Norway, Research Department.

Herbst, C.M. (2013), Universal Child Care, Maternal Employment, and Children's Long-Run Outcomes: Evidence from the U.S. Lanham Act of 1940. *IZA Discussion Paper No. 7846*, Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit.

Jongen, E., H.-W. de Boer, P. Dekker (2015), *De effectiviteit van fiscaal participatiebeleid*, CPB Policy Brief 2015-02. Den Haag: CPB.

Kamerbrief Ministerie van Financiën, *Keuzes voor een beter belastingstelsel*, Den Haag, staatssecretaris van Financiën, 16 september 2014.

Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen, www.landelijkregisterkinderopvang.nl, geraadpleegd diverse malen in oktober 2014.

Planbureau voor de Leefomgeving/ Centraal Bureau voor de Statistiek, *Regionale bevolkings- en huishoudensprognose*, www.pbl.nl, 2015.

PricewaterhouseCoopers, *Financiële positie kinderopvangorganisaties per 31 december 2003*, Utrecht, april 2005.

Regioplan, *Jaarbericht Brede Scholen en Integrale Kindcentra 2013*, maart 2014.

Sent, E.-M., J. Schippers (2011), *Bezuiniging kinderopvang is gebaseerd op onevenwichtige kosten-batenanalyse*. Artikel op mejudice.nl, 15 juni 2011.

Significant, *Kinderopvang in aandachtswijken*, Barneveld, januari 2014.

Sociaal en Cultureel Planbureau, *Krimp in de kinderopvang*, Den Haag, september 2014.

SZW, *Cijfers kinderopvang 2014*, Den Haag, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 28 april 2015.

SZW, *Cijfers kinderopvang eerste kwartaal 2015*, Den Haag, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 22 juni 2015.

SZW, *Cijfers kinderopvang tweede kwartaal 2015*, Den Haag, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 31 augustus 2015.

SZW/OCW, *Een betere basis voor peuters*, Den Haag, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid / staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 17 juni 2014.

SZW, *Onderzoeken naar de krimp in de kinderopvang*, Den Haag, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 4 september 2014.

Colofon

Het Brancherapport Kinderopvang 2015 is een uitgave van:

in samenwerking met:

Waarborgfonds & kenniscentrum

Utrecht, november 2015

Brancheorganisatie Kinderopvang Zwarte Woud 2 • 3524 SJ Utrecht
telefoon (030) 756 9911 • **web** www.kinderopvang.nl